

Militair Rechtelijk Tijdschrift

Gedrukt en uitgegeven onder auspiciën van het ministerie van Defensie

Jaargang XCIX

juni 2006

Aflevering

6

Sdu Uitgevers

INHOUD

Bijdragen

Speech van de Directeur Juridische zaken, dr. S.B. Ybema, in het kader van de oprichting van de Militair Juridische Dienst Krijgsmacht op 10 april 2006.....	181
Voordracht ter Gelegenheid van de Oprichting van de Gezamenlijke Militaire Juridische Dienst; door Prof.dr. T.D. Gill.....	184
Voordracht Hoofd Militair Juridische Dienst Krijgsmacht, Brigadegeneraal mr. R. in het Veld, in het kader van de oprichtingsceremonie van de Militair Juridische Dienst Krijgsmacht d.d. 10 april 2006.....	188
De Militair Juridische Dienst Krijgsmacht; door Mr. drs. M. Nooijen.....	189

Strafrechtspraak

Ah 09.05.05	De bevoegdheid bij feiten begaan door militairen met niet-militairen Indien een militair verdacht wordt van samen met een of meer niet-militairen een strafbaar feit te hebben begaan is de commune strafrechter 'bij voorkeur' bevoegd. Er is echter een aantal gevallen waarin de rechter in militaire strafzaken uitsluitend bevoegd blijft over de militair te oordelen. (Naschrift J.R.G.J.).....	193
Ah 06.06.05	Openlijk geweld Openlijke geweldpleging. Van schoppen tegen het lichaam maar niet tegen het gezicht/hoofd kan niet worden gezegd dat dit maatschappelijk gezien gericht is op het doden van het slachtoffer.....	197
HR 28.01.03 Hof L'warden 31.08.05 en 21.11.05	Hoe blauw is groen? Een drietal uitspraken waarin de vraag aan de orde is wanneer de Koninklijke marechaussee tot en opsporing bevoegd is; onderscheid tussen 'militaire feiten', taakgerelateerde feiten en toevallig geconstateerde feiten. Complicatie bij onderzoek van uitgeademde lucht. (Naschrift M.M.D.).....	201

Opmerkingen en mededelingen

De dood van Overste Mussert, Weerwoord op een reactie van Prof. Mr. G.L. Coolen; door Majoor b.d. H. Kleingeld.....	216
Een reactie op een artikel; door Majoor b.d. H. Kleingeld.....	220
Een reactie op de reactie van Majoor b.d. H. Kleingeld; door Prof. Mr. G.L. Coolen.....	223

Annotatoren:	C.	- Mr Th. J. Clarenbeek
	G.L.C.	- Prof. mr G.L. Coolen
	M.M.D	- Mr M.M. Dolman
	J.R.G.J.	- Mr J.R.G. Jofriet
	N.J.	- Mr N. Jörg
	de R.	- Prof. mr Th. A de Roos
	W.J.S.	- Mr W.J. Schmitz
	G.F.W.	- Mr G.F. Walgemoed

BIJDRAGEN**Speech van de Directeur Juridische zaken, dr. S.B. Ybema,
in het kader van de oprichting van de
Militair Juridische Dienst Krijgsmacht op 10 april 2006**

Dames en Heren,

Op deze bijeenkomst in het kader van de oprichting van de Militair Juridische Dienst Krijgsmacht, heet ik U allen van harte welkom.

Het zal U allen niet zijn ontgaan dat de organisatie van de krijgsmacht aan grote veranderingen onderhevig is. Recent is een nieuw besturingsmodel vastgesteld. Deze ontwikkelingen zijn mede terug te voeren tot de veranderingen in de omgeving waarin de krijgsmacht opereert. Heden ten dagen vindt militair optreden voornamelijk plaats in het kader van crisisbeheersings- en vredesondersteunende operaties.

Ik meen dan ook dat de juridische functie in dit kader aan een heroriëntatie toe is. Gelet op het toenemende belang van het militaire en humanitaire oorlogsrecht is de tijd rijp voor versterking van de juridische discipline binnen de krijgsmacht.

In het nieuwe besturingsmodel is er daarom voor gekozen dat de Directeur Juridische Zaken de rol gaat vervullen van *concernjurist*. Aan de rol van concernjurist wordt op dit moment nader invulling gegeven in overleg met de leden van de bestuursstaf en andere directies binnen het departement. Vaststaat echter dat er voor de juridische functie krijgsmachtbreed een functioneel vakgebied zal worden ingericht.

Door de opbouw van een functioneel vakgebied zullen aspecten als kwaliteitsborging, *unité de doctrine* en kennismanagement wezenlijke bestanddelen vormen en dienen te worden geborgd binnen dit netwerk. Dit alles, overigens, om de militaire juristen te velde, en de commandanten die zij van advies voorzien, zo goed mogelijk in staat te stellen hun taak te vervullen. Een wezenlijk element van dit proces betreft de vorming van een Militair Juridische Dienst Krijgsmacht (MJDK). Het Hoofd van de staf MJDK, de Brigadegeneraal in het Veld, sinds 12 september 2005 werkzaam bij DJZ, was belast met de uitwerking en inrichting van deze dienst. Zoals U ongetwijfeld reeds heeft gemerkt, heeft Generaal in het Veld zijn werkzaamheden voortvarend opgepakt. De MJDK vormt de derde zijde van de driehoek die mede gevormd wordt door de Nederlandse Defensie Academie en de leerstoel militair recht aan de Universiteit van Amsterdam.

Binnen de Nederlandse Defensieacademie, NLDA genoemd, is in de Faculteit Militaire Wetenschappen een Sectie Militair Recht ondergebracht onder leiding van Professor Dr. Terry Gill. Naast het verzorgen van onderwijs zal deze sectie belast worden met onderzoek. Een onderzoeksopdracht is reeds vastgesteld. De bedoeling is dat er gewerkt wordt aan een Leerboek voor de Bachelor bij de NLDA. Een leerboek Military Operational Law op Master niveau binnen de NLDA en een Handboek Operationeel Recht voor commandanten en hun militair juridische adviseurs. Deze sectie militair recht zal naast het uitvoeren van onderzoek het onderwijs gaan verzorgen aan alle leergangen binnen de

Nederlandse Defensie Academie.

Reeds vele jaren bestaat aan de Universiteit van Amsterdam de leerstoel militair recht. Tot vijf jaar geleden was deze leerstoel vooral georiënteerd op het Militair straf- en tucht-recht en het bestuursrecht. Door het curatorium is besloten de leerstoel te verbreden, met de focus op het recht tijdens vredesoperaties. Aan deze uitbreiding is door professor Gill in de afgelopen jaren op voortreffelijke wijze invulling gegeven.

Aan de Universiteit van Amsterdam is ook een postacademische specialisatie militair recht opgezet. Het deelnemen aan de cursussen van deze specialisatie is onderdeel van de opleiding in het kader van een loopbaanpatroon voor civiele juristen en militairen die worden omgevormd tot militair jurist.

Zulks uiteraard passend binnen het door de Hoofddirectie Personeel ontwikkelde c.q. nog te ontwikkelen beleid in het kader van het Flexibel Personeelssysteem.

Militair juristen gaan na het volgen van de voor hen geijkte opleiding functies vervullen binnen de krijgsmacht. Ongeacht bij welk onderdeel zij zullen worden geplaatst maken zij deel uit van het dienstvak van de Militair Juridische Dienst Krijgsmacht. Een geformaliseerd en gestructureerd netwerk onder leiding van het Hoofd van de Militair Juridische Dienst Krijgsmacht. Om te komen tot kwaliteitsborging, bevordering van *unité de doctrine* op militair juridisch gebied en eenheid van rechtsopvatting wordt gecommuniceerd via een functionele keten. Wezenlijke aspecten van deze keten zijn dat de zelfstandigheid en de verantwoordelijkheden van commandanten ten aanzien van door hen genomen besluiten op geen enkele wijze worden aangetast. Door een goede functionele communicatie in de lijn van juridische adviseurs wordt er voor zorg gedragen dat adviezen van hoge kwaliteit zijn en elkaar niet tegenspreken. “Lessons learned” van operaties van de krijgsmacht worden als onderdeel van de kenniskringloop ingepast in de beleidsontwikkeling. Een wezenlijk onderdeel in die kringloop vormen de onderwijsinstellingen zoals de zojuist genoemde Nederlandse Defensie Academie, maar ook de opleidings- en trainingscentra van de krijgsmachtdelen.

Van belang is overigens dat de functionele keten een duidelijke koppeling legt tussen de juridische advisering op het niveau van de bestuursstaf en de juridische advisering op het niveau van operationele commando's. Het gaat erom met elkaar samen te werken binnen de keten. Dat vereist een attitude die, indachtig een van de speerpunten in het beleid van de Commandant der Strijdkrachten door hem als volgt is verwoord: “het defensiebelang gaat boven het operationele commando”. Van U wordt verwacht dat U werkt als een team, saamhorigheid uitstraalt en bruggen bouwt. Voor velen van U is dat gelukkig al een vanzelfsprekendheid. Uw samenwerking in de operaties in onder meer Bosnië, Irak en Afghanistan geeft aan dat U over die attitude beschikt. U kijkt naar wat U bindt, niet wat U scheidt.

Er wordt echter nog meer van U verwacht. Als militair jurist moet U, om een waardevolle bijdrage te leveren aan de juridische keten, een brede opleiding en ervaring inbrengen. U dient niet alleen over juridische kennis te beschikken maar ook de organisatie goed te kennen en inzicht te ontwikkelen in bestuurlijke verhoudingen. Bovendien dient U, indachtig de internationale samenwerking tijdens crisisbeheersings- en vredesoperaties,

een gevoel te hebben voor culturele verschillen en kennis te hebben van meerdere rechtssystemen.

Wat betreft dit laatste wil ik graag Uw aandacht vestigen op de International Society for Military Law and the Law of War – ook wel de Société genoemd – waarvan ik de eer heb het presidentschap te vervullen. De Société heeft ongeveer 1.300 leden, verspreid over bijna 100 verschillende landen en kent als doel de studie van het militaire recht en het humanitair oorlogsrecht. Te dien einde wordt onder meer onderzoek verricht naar de harmonisatie van nationale systemen van militair recht. Ook wordt elke drie jaar een internationaal congres gehouden zodat de leden de kans hebben in persoon met elkaar van gedachten te wisselen. In het verleden hebben dergelijke congressen plaats gevonden in bijvoorbeeld Rome, Athene en Wenen. Het volgende congres van de Société vindt in mei van dit jaar plaats in het Kurhaus te Scheveningen. Dit jaar zal het thema zijn “The Rule of Law in Peace-operations” waarbij aandacht wordt besteed aan vele relevante onderwerpen in het kader van vredesoperaties zoals “the application of human rights obligations in peace-operations” en “the status of detainees in peace-operations”. Dergelijke congressen bieden een uitstekende gelegenheid voor de militair jurist om zijn horizon te verbreden en *externe* contacten te leggen.

Het leggen van contacten *intern* Defensie begint met het aspect bereikbaarheid. Reden waarom U in het bezit bent gesteld van een telefoongids waarin juristen werkzaam bij het Ministerie van Defensie, zowel burger als militair, zijn opgenomen. Maar daar zal het niet bij blijven. Immers de militair jurist werkt in een omgeving die wordt gekenmerkt door een kennisintensief karakter. Aanvullende functioneel technische kaders vanuit de bestuursstaf en een goed functionerende keten van militair juridische kennis en kunde zullen er aan moeten bijdragen dat de kwaliteit van juridische advisering wordt gewaarborgd. In de nabije toekomst zal een interactief netwerk worden opgebouwd waarop de mogelijkheid wordt gecreëerd juristen werkzaam binnen de krijgsmacht met elkaar van gedachten te laten wisselen.

Dames en heren, er is nog veel te doen en ik vertrouw op Uw aller medewerking om het gestelde doel te bereiken.

Thans verzoek ik Brigadegeneraal In het Veld naar voor te komen en de Aanwijzing van de Secretaris Generaal inzake de Militair Juridische Dienst krijgsmacht in ontvangst te nemen.

Generaal, met het overhandigen van deze Aanwijzing benoem ik U tot het Hoofd van de Militair Juridische Dienst Krijgsmacht. Ik wens U veel geluk met deze eervolle benoeming en wens U en de - met deze overhandiging nieuw opgerichte - Militair Juridische Dienst Krijgsmacht veel succes en wijsheid, onder het meegeven van de volgende opdracht en wapenspreuk: “Leges juraque serva”. Bewaar of wellicht in uw geval meer gepast, “bewaak”, de wetten en het recht.

**Voordracht ter gelegenheid van de oprichting
van de Gezamenlijke Militaire Juridische Dienst**

door

PROF. DR. T.D. GILL

Opening

Generaals, Admiraals (b.d.), Mijnheer de Directeur, Officieren van de Juridische Dienst, Vrienden en Collega's; het is mij een eer en een voorrecht om U allen te mogen begroeten bij deze gelegenheid – de opening van de Gezamenlijke Juridische Dienst van de Nederlandse Strijdkrachten. Vandaag heeft voor mij een bijzondere betekenis, omdat ik het genoeg heb om velen van U persoonlijk te kennen en met U samen te werken. Deze samenwerking is voor mij altijd een bron van plezier en voldoening geweest in persoonlijk en professioneel opzicht. Het is ook een uitdaging voor mij om het werk dat U doet zo goed mogelijk te ondersteunen door een bijdrage vanuit de leerstoel in Amsterdam en Breda te leveren aan de juridische vorming van de krijgsmacht, en in het bijzonder, aan de juristen en aspirant juristen van de krijgsmachtdelen die thans zijn samengebundeld in de Gezamenlijke Militaire Juridische Dienst. Ik kijk met plezier terug op deze samenwerking in de afgelopen jaren en ik zie vol verwachting uit naar de voortzetting hiervan in de komende jaren.

Ik ben gevraagd om vanmiddag een voordracht te houden over “de Rol van de (Militair) Juridisch Adviseur bij Uitzending”. Aan de ene kant is dit voor mij een bijzondere opgave, omdat ik noch een militair juridisch adviseur ben, noch ooit op uitzending ben geweest, dus ik kan uiteraard niet uit ervaring spreken, en ik heb geen pretentie om U te vertellen wat U allemaal meemaakt (of zult meemaken) bij een uitzending, en nog minder – op welke wijze U Uw werk onder zulke omstandigheden moet verrichten.

Aan de andere kant heb ik wel inzicht in de soort juridische problemen en dilemma's waarmee U kunt worden geconfronteerd tijdens een uitzending, en een redelijke voorstelling van de taak die U wordt opgedragen in de hoedanigheid van juridisch adviseur: Ik zal in het komende half uur een aantal van deze dilemma's de revue laten passeren en bespreken, voordat we naar het volgende onderdeel van het programma van vanmiddag overgaan.

De Rol van de Juridisch Adviseur bij Uitzendingen

Het militair recht als rechtsgebied

Allereerst moet worden opgemerkt, dat het militair recht een hybride is. Als U ooit gevraagd bent om uit te leggen wat het is; zal U – net zoals ik – gemerkt hebben dat het verschijnsel “militair recht” zich er niet gemakkelijk toe leent om in één zin te worden uitgelegd – behalve misschien in de zin van “alle onderdelen van het recht die betrekking hebben op de militair en op het militair bedrijf”: Dit is weliswaar een antwoord, maar één dat de vraagsteller waarschijnlijk evenzeer in onwetendheid zal laten na het te hebben gehoord, als hij/zij was, voor het stellen van de vraag. Dit is omdat het militair recht een combinatie is van verschillende rechtsgebieden (volkenrecht, strafrecht, staatsrecht, bestuursrecht) die toegesneden en toepasselijk zijn op de status van de militair en, waar we het vandaag over zullen hebben, op uiteenlopende militaire operaties. Ondanks het feit

dat het verschijnsel militair recht moeilijk onder woorden te brengen is, is het een rechtsgebied met een ontegenzeggelijk eigen karakter – en voor de historisch ingestelden onder U – een rechtsgebied waarvan men de wortels tot vele eeuwen terug kan traceren.

Men kan bijvoorbeeld verschillende referenties naar militair juridische aangelegenheden, zoals de persoonlijke juridische status van militairen, de regels ter handhaving van discipline en bestraffing van (militaire) delicten, het ontslag- en pensioenrecht, het persoons- en familierecht van militairen, de constitutionele rol en bestuurstaken van het leger binnen het Staatsbestel en de regels aangaande het voeren van oorlog, terugvinden in diverse Romeinse literaire en juridische bronnen.

Dat is een aardige leeftijd voor welk rechtsgebied dan ook.

Dit gezegd, is er ondanks deze historische “pedigree” altijd een zekere mate van verbazing bij velen (militair en burger) over de belangrijke positie die het recht inneemt bij de regulering van de militaire organisatie, de militair als staatsambtenaar, als individu en bij militaire optredens zelf. Dit leidt soms tot een zekere scepsis over de rol van het militair recht en het belang van de militaire jurist. Clemenceau zou ooit hebben gezegd, een opmerking die is overgenomen door de Amerikaanse komiek, Groucho Marx – dat het militair recht zich verhoudt tot het recht zoals de militaire muziek zich tot de muziek verhoudt. Deze opmerking, hoewel wellicht goed voor een glimlach, doet geen “recht” aan de complexiteit en het wezenlijk belang van dit rechtsgebied en van de militair jurist zelf.

Dit brengt ons tot het beroep van militair jurist. Mede vanwege de complexiteit en hybride aard van het militair recht, is de taak van de militair jurist eveneens gekenmerkt door zijn complexiteit en hybride karakter. De militair jurist moet de kwaliteit en vaardigheden combineren van militair, van jurist en adviseur, en soms zelfs die van manager, diplomaat, wetenschapper, advocaat of rechter. Bovendien moet hij of zij deze diverse hoedanigheden en kwaliteiten steeds in de juiste relatie en in evenwicht tot elkaar houden en weten wanneer de ene rol moet worden benadrukt en wanneer juist de andere de bovenaan moet krijgen. Over het algemeen geen geringe opgave – met alle respect (voor) aan Clemenceau en de goede Groucho. U hebt niet voor een gemakkelijk beroep gekozen, maar dat hoeft ik U niet uit te leggen.

Juridische problemen en dilemma's bij uitzendingen

Nu we hebben geconstateerd met welk verschijnsel we te maken hebben is het tijd om stil te staan bij de rol van de militair jurist bij operaties en bij een aantal van de soort juridische problemen en dilemma's waarmee de militair jurist geconfronteerd kan worden bij een uitzending. Bij alle operaties die hun rechtsbasis hebben in een mandaat van de VN Veiligheidsraad – (ongeacht) of deze als vredesoperatie, humanitaire operatie, crisisbeheersingsoperaties, of als vredesafdwingende operatie worden gekenmerkt – zal een juiste interpretatie en invulling van het mandaat een centrale plaats innemen. Vanzelfsprekend is dit niet louter een taak van de militair jurist. Op het niveau van de positie die de regering inneemt ten overstaande van de kwestie van het al of niet meedoen aan de operatie en het eventueel formuleren van voorwaarden en voorbehouden, (de zogenaamde “national caveats”) zal deze interpretatie en dit beleidsadvies zich op het niveau van de betrokken internationale organisatie, de regering en de betrokken departementen, ver buiten het gezichtsveld van de gemiddelde militair jurist afspelen. Maar dit verandert – als het mandaat eenmaal in hoofdlijnen is aangenomen en door de Nederlandse regering is aanvaard. Dan begint de operationele planningsfase, gevolgd door de implementatie van het mandaat in diverse (inter-)nationale rechts- en beleidsinstrumenten die aan de ene kant de internationale rechtsbasis, verwoord in het mandaat, moeten weerspiegelen en aan de andere kant

rekening moeten houden met de operationele en (nationale) beleidsmatige mogelijkheden en wensen waarbinnen de operatie moet worden uitgevoerd. Dit proces resulteert normaliter in een hele reeks van instrumenten waarin deze beleidsmatige juridische en operationele overwegingen worden neergelegd, die samen een sturingsinstrument vormen voor de implementatie en uitvoering van de operatie. Deze instrumenten (MOU's, SOFA's, Operationele Orders en Aanwijzingen, ROE's- geweldsinstructies etc.) hebben diverse namen en functies binnen dit systeem, maar vormen samen een onmisbaar onderdeel van iedere militaire operatie waaraan de Nederlandse krijgsmacht deelneemt. Voorzover deze instrumenten gebaseerd zijn op een mandaat van de VN (of andere volkenrechtelijke organisatie) zullen een goed begrip en goede interpretatie van het mandaat en van andere relevante overwegingen vereist zijn. Het is de taak van onder meer de militair jurist om in samenspel met andere betrokken actoren (bewindslieden, beleidsambtenaren en departementale juristen, stafleden van het hoofd van de missie, en niet in het minst – operationele commandanten) ervoor te zorgen dat de interpretatie en implementatie van het mandaat en de daarmee samenhangende instrumenten en richtlijnen optimaal geschieden.

Eenmaal ontplooid in het kader van de missie zal de NL contingentscommandant een voortdurend beroep moeten doen op zijn juridisch adviseur(s) voor advies over de juiste interpretatie van de daaraan afgeleide instrumenten. Dit advies zal uiteraard diverse vormen aannemen, afhankelijk van de soort missie in kwestie, het mandaat zelf en niet in het minst van de feitelijke omstandigheden waarin deze moeten worden uitgevoerd.

Een aantal voorbeelden van de soort kwesties waarmee de juridisch adviseur geconfronteerd kan worden kunnen illustratief werken:

Hoe moet worden geadviseerd over de relatie ROE/zelfverdediging in het geval een deel van het contingent direct bedreigd wordt en/of onder vuur wordt genomen bij het uitvoeren van zijn missie?

Als zelfverdediging relevant is welke vorm van zelfverdediging is dan van toepassing? Betreft het een geval van persoonlijk noodweer (met als referentiekader het Nederlands (militair) strafrecht), “unit self-defense”, “extended self-defense”, of het VN concept van zelfverdediging (integriteit van de missie en het mandaat) of zelfs nationale zelfverdediging (met als referentiekaders de ROE, het mandaat, NAVO doctrine en aanwijzingen of het *jus ad bellum*) en wat zijn de scheidslijnen tussen deze vormen van optreden?

Als het om een vredesmissie gaat zal in de regel het HOR niet toepasselijk zijn. Maar bij redelijk aanhoudend en structureel geweld gericht tegen de uitvoering van het mandaat, is het HOR – althans de algemene beginselen en fundamentele regels – van toepassing. Wanneer is er sprake van een dergelijke situatie en welke fundamentele regels en beginselen zijn van toepassing op de situatie en dienen dan in acht te worden genomen?

Wanneer is er sprake van een acute bedreiging van fundamentele mensenrechten door (semi) georganiseerde groepen? Het huidige uitgangspunt van de VN – zoals verwoord in onder andere het “Brahimi Rapport” – is dat in zulke situaties de vredesmacht (binnen het eigen vermogen) moet optreden om te proberen zulke schendingen tegen te gaan. Wanneer is er sprake van een dergelijke situatie en in hoeverre kan en mag men optreden zonder een duidelijke en specifieke aanwijzing in de ROE of in het mandaat zelf?

Hoe om te gaan met grootschalige ordeverstoringen en vormen van georganiseerde/criminele activiteit (plundering, wapensmokkel, piraterij, etc.) die een (potentiële) dreiging vormen voor de veiligheid en de integriteit van de vredesmacht of de missie zelf?

Hoe om te gaan met aangehouden, gevangengenomen en gedetineerde strijders of individuen, als gevolg van een of meer van deze genoemde situaties? Welk rechtsregiem is op hen van toepassing: de lokale wetgeving, het HOR of de regels van het EVRM (of een

combinatie hiervan)? Wat zijn de verplichtingen die op NL en individuele NL militairen (en commandanten) rusten tijdens eventuele detentie, en/of bij (eventuele) overdracht aan de autoriteiten van een andere Staat (bijv. de Staat waar de NL troepen opereren of een eventuele derde Staat)?

Wat zijn de gevolgen binnen de nationale NL rechtsorde van de soort handelingen die zonet zijn geschetst? Wanneer is er sprake van toepassing van het NL (militair) strafrecht als er ogenschijnlijk fout is gehandeld – hetzij op grond van een foutieve inschatting of feitelijke beoordeling – hetzij op grond van duidelijke roekeloosheid of plichtsverzuim? Zijn aan de andere kant acties die hun rechtsbasis hebben in het mandaat of in een ander daarvan afgeleid instrument, zoals de ROE, adequaat afgedekt in termen van het NL (militair) strafrecht?

Deze lijst van mogelijke problemen is zeker niet limitatief, er kunnen en zullen andere voorkomen, maar het is redelijk representatief voor een aantal van de soort vragen waarmee een militair jurist tijdens een uitzending geconfronteerd kan worden. Als sommige van deze vragen in eerste instantie nogal abstract overkomen, is dat deels te wijten aan mijn eigen beroepsperspectief (en mogelijk deformatie) als academicus werkzaam op dit terrein. Maar ik ga ervan uit dat U op grond van enige verbeeldingskracht, in staat zult zijn om waar nodig de link met de praktijk te maken.

Dat is de voornaamste reden waarom ik onze relatie als complementair zou karakteriseren. Ik zie het als mijn taak als academicus (en houder van de leerstoel), om de belangrijkste rechtsvragen en problemen en toepasselijke rechtsregimes tijdens uitzendregel te identificeren om de best mogelijke antwoorden en analyses tijdens het onderwijs en in de publicaties, die de leerstoel verricht, aan U voor te leggen. Ik zie uw taak binnen deze relatie als die van kritische afnemers van wat mijn collega's en ik in Amsterdam, Breda en Den Helder aan U presenteren, en door middel van “feedback” en communicatie over en weer, aan de hand van uw eigen ervaringen, analyse en inzichten, onze gezamenlijke output optimaal te maken.

Aan de hand van de eerder genoemde rechtsvragen en aangedragen voorbeelden is het duidelijk dat het militair recht (in brede zin) en de rol die de militaire jurist hierbij speelt, van wezenlijke betekenis zijn voor de succesvolle uitvoering van de soort operaties waaraan de NL krijgsmacht vandaag de dag deelneemt.

Als ik uw taak vergelijk met die van uw voorgangers enige tijd geleden – is het zeker niet gemakkelijker geworden. Dit is grotendeels het gevolg van de veranderde (en steeds veranderende) rol van de krijgsmacht als beleidsinstrument en als belangrijk deel van de “zwaarmacht” van de overheid. Vergeleken met de rol van de krijgsmacht tijdens de Koude Oorlog, is die ontegenzeggelijk veel complexer geworden en sterk geïnternationaliseerd. De “expeditionaire” taakstelling van de huidige NL krijgsmacht betekent voor U als militair juristen een sterke verruimd werkkterrein, zowel in geografisch opzicht als in termen van uw benodigde rechtskennis en militair inzicht om adequaat te kunnen functioneren. Alsof dit bij elkaar niet genoeg zou zijn, is er nog een factor die uw beroep en uw beroepsuitoefening verder voor een uitdaging stelt. Het aanzien van de NL krijgsmacht, zowel in buiten- als binnenland, en het politieke en maatschappelijke draagvlak voor militaire operaties, worden niet in de laatste plaats bepaald door de perceptie en overtuigingen dat de operaties in overeenstemming met de rechtsregels worden uitgevoerd.

Uw taak als militair juristen is om - in samenspel met anderen – erop toe te zien dat als de NL krijgsmacht wordt ingezet, voor welke soort missie dan ook, dat geschiedt volgens

de regels.

Er zijn verschillende redenen waarom optreden binnen de regels van wezenlijk belang is. Deze zijn deels pragmatisch, deels politiek, en zelfs deels diplomatiek van aard. Maar uiteindelijk is de belangrijkste reden hiervoor, dat “it is the right thing to do”. Een organisatie als de NL krijgsmacht, waarvan U, dames en heren, deel uitmaakt, verdient niet minder. Ik geloof dat de Gezamenlijke Militair Juridische Dienst van de krijgsmacht een rol van grote betekenis heeft bij het nakomen van deze taak.

Ik wens U allen veel sterkte en veel succes bij deze taak.

Dank U wel.

**Voordracht Hoofd Militair Juridische Dienst Krijgsmacht, Brigadegeneraal
mr. R. in het Veld in het kader van de oprichtingsceremonie van de
Militair Juridische Dienst Krijgsmacht d.d. 10 april 2006**

Professor Gill,

Hartelijk dank voor Uw zeer interessante voordracht. Een voordracht gerelateerd aan de praktijk van alledag te weten het operationeel optreden. In het bijzonder heeft U belicht de dilemma's waar militair juristen in hun optreden als adviseur van een operationele commandant mee worden geconfronteerd. Staat U mij toe nog enige woorden te wijden aan het begrip militair jurist.

In mijn visie dienen we in de toekomst nog meer nadruk te leggen op het zijn van militair jurist. Dat betekent dat juristen van de Militair Juridische Dienst Krijgsmacht naast inzicht in de ons bekende rechtsgebieden zoals militair bestuursrecht militair straf- en tuchtrecht etcetera, kennis moeten dragen van en participeren in het operationeel planings- en besluitvormingsproces op zowel strategisch, operationeel en tactisch niveau. Ik zal die niveaus even kort voor U aanstippen. Ik gebruik daarbij veelal de Engelstalige terminologie. Ook die zullen we ons eigen moeten maken.

Eerst het strategische niveau. Militair juristen leveren een bijdrage aan de opstelling van het politiek militaire ‘assessment’ benodigd voor de besluitvorming inzake al dan niet Nederlandse deelname in een operatie. Een ‘assessment’ dat ten behoeve van de politieke leiding door de Stuurgroep Militaire Operaties, een overlegorgaan van topfunctionarissen van het Ministerie van Buitenlandse Zaken en het Ministerie van Defensie wordt opge maakt. Op grond van dit ‘assessment’ wordt door de politieke leiding tot eventuele voortzetting van de planning tot Nederlandse deelname aan een operatie beslist. Onze juristen werkzaam binnen de Directie Operaties in de staf van de Commandant der Strijdkrachten leveren tezamen met de juristen werkzaam binnen de DJZ een bijdrage aan de opstelling van een dergelijk ‘assessment’.

Indien, de politieke leiding besluit tot voortzetting van de planning en een ‘initiating directive’ uitgeeft komen militaire juristen wederom in beeld. Zij maken deel uit van de ‘Operational Planning Group’ op strategisch/operationeel niveau onder leiding van de J5 van de Directie Operatiën. Zij leveren hun bijdrage aan de ‘mission analysis’, participeren in de ‘factfinding mission’ en ondersteunen bij de opstelling van de ‘planning guidance’ voor de verdere planning, veelal parallel, op het tactische niveau. Denkt U daarbij aan de

‘taskforcecommander’ maar ook in het kader van de gereedstelling aan de operationele commando’s. Ook bij die commandanten zijn militair juristen ingedeeld om er zorg voor te dragen dat in de ‘forceplanning en preparation’ eenheden zo optimaal mogelijk worden voorbereid.

In geval van daadwerkelijke inzet, nationaal of internationaal, adviseren de bij de ‘task-forces’ ingedeelde militair juristen hun commandanten en participeren ook op dat niveau in het cyclische plannings- en besluitvormingsproces.

Dat betekent enerzijds dat we goed opgeleide militaire juristen nodig hebben. Het betekent ook dat we commandanten moeten hebben die zich bewust zijn van het feit dat ‘optreden namens een rechtstaat’ betekent dat voor het ‘eigen optreden’ de binnen de rechtstaat gekoesterde beginselen uitgangspunt dienen te zijn. Dat begint uiteraard met de ruimte die een commandant geeft aan de werking van die beginselen in zijn of haar plannings- en besluitvormingsproces. Reden voor mij om op 20 en 21 september een seminar te organiseren dat juist dit onderwerp als hoofdthema heeft.

Zowel militair juristen als commandanten moeten vanuit die gedachte worden opgeleid en gevormd. De fundamenten daarvoor zijn gelegd. Ik ben zeer trots op het feit dat recentelijk binnen de Faculteit Militaire Wetenschappen van de Nederlandse Defensie Academie een sectie militair recht is opgericht onder leiding van professor Gill. Daarmee is de basis gelegd voor kwalitatief hoogstaand onderzoek en onderwijs aan commandanten en militair juristen die allen in de toekomst aan de Nederlandse Defensie Academie worden opgeleid. Dr. Ybema memoreerde het reeds. Ik ben ook zeer verheugd met het mastertraject militair recht verzorgd door de leerstoel militair recht aan de Universiteit van Amsterdam. Naast professor Gill vuren kanonnen als Ger Walgemoed, Paul Ducheine en tal van gastdocenten hun kennis op onder meer de militair jurist af. Ik hoop dat de Rules of Engagement van de leerlingen robuust genoeg zijn.

Ik feliciteer U militair juristen van dit onvolprezen dienstvak met de oprichting ervan.

De Militair Juridische Dienst Krijgsmacht

door

MR. DRS. M. NOOJEN

Op 10 april jl. vond er op de Prinses Juliana Kazerne een bijzondere ceremonie plaats. In aanwezigheid van actiefdienende militair juristen, representanten van reserveofficieren militair jurist en autoriteiten overhandigde dr. S.B. Ybema als Directeur Juridische Zaken namens de Secretaris-Generaal aan de Brigade-generaal mr. R. in het Veld een Aanwijzing SG aangaande de Militair Juridische Dienst Krijgsmacht. Deze overhandiging symboliseerde de oprichting van de Militair Juridische Dienst Krijgsmacht.

Aan de oprichting van deze dienst ging een heel traject van ambtelijke voorbereiding vooraf. Het begon met de opdracht aan de Directeur Juridische Zaken om de consequenties te onderzoeken van het nieuwe besturingsmodel voor het juridisch functiegebied. De

uitwerking van deze opdracht is beschreven in de Blauwdruk Juridisch functiegebied (Blauwdruk), welke op 25 mei 2005 werd goedgekeurd en vastgesteld door de Secretaris-Generaal.

In deze Blauwdruk is onder meer neergelegd dat de Directeur Juridische Zaken als conernjurist een functionele verantwoordelijkheid heeft voor het juridisch vakgebied, in het bijzonder ten aanzien van de militair juridische functie. Om deze verantwoordelijkheid te kunnen invullen dient hij in staat te zijn om juridisch-technische kaders te stellen en de juridische kwaliteit binnen de operationele commando's te borgen. Ook is hierbij de noodzaak onderkend dat de directeur over een hulpstructuur, de Militair Juridische Dienst Krijgsmacht, dient te beschikken. Door middel van deze structuur kan de Directeur zich richten op taken met betrekking tot kwaliteitsborging, de bevordering van "unité de doctrine" op militair-juridisch gebied en het ontwikkelen van beleid op het gebied van militair juridische opleidingen.

Om de directeur te ondersteunen in bovengenoemde taken werd er binnen de Directie Juridische Zaken een staf Militair Juridische Dienst Krijgsmacht opgenomen. Het hoofd van deze staf, een opperofficier in de rang van commandeur/brigade-generaal/commodore, kreeg onder meer tot taak de vormgeving van de Militair Juridische Dienst Krijgsmacht uit te werken. Op 12 september 2005 ging het eerste hoofd staf Militair Juridische Dienst Krijgsmacht, de Brigade-generaal mr. Rogé in het Veld, samen met zijn staf voortvarend aan de slag. Hierbij werd nauw samengewerkt met de hoofden juridische zaken van Koninklijke Marine, Koninklijke Landmacht en Koninklijke Luchtmacht. Tijdens dit proces werd regelmatig teruggekoppeld op de opdrachtgever en getoetst of de vormgeving paste binnen de bestaande kaders, waaronder het besturingsmodel.

Gelet op het besturingsmodel en indachtig de informatie-uitwisseling tijdens het besluitvormingsproces met betrekking tot de blauwdruk Juridisch Functiegebied is de Militair Juridische Dienst Krijgsmacht niet gestructureerd als een zelfstandig dienstonderdeel, maar als een geformaliseerd en gestructureerd dienstvak van militair juristen. Tot dit netwerk behoren alle militair juristen die geplaatst zijn op militair juridische functies of die gelet op hun competenties daarop geplaatst kunnen worden. Met betrekking tot deze militair juristen zijn geen PIOFAH-bevoegdheden en middelen overgeheveld naar de Directeur Juridische Zaken. Echter met het oog op het verzekeren van de eenheid van rechtsopvatting, de kwaliteit van juridische advisering en een optimale informatievoorziening zijn aan de Directeur Juridische Zaken naast de bevoegdheid tot het geven van richtinggevende kaders een aantal functietechnische bevoegdheden met betrekking tot personeel behorende bij de Militair Juridische Dienst toegekend. Het betreft hier onder meer het adviseren over plaatsingen en uitzendingen van militair juristen en het stellen van kwaliteits- en opleidingseisen aan militair juristen. Bovenstaande bevoegdheden worden namens de Directeur Juridische Zaken uitgeoefend door de HMJDK, die hiertoe gemandateerd is door de directeur.

Bij de vormgeving van de Militair Juridische Dienst Krijgsmacht werd al snel duidelijk dat harmonisatie op het gebied van personeels-, uitzendbeleid en opleidingsbeleid met betrekking tot militair juristen van de diverse krijgsmachtdelen leidde tot meer doelmatigheid en kwaliteitsverbetering in de militair juridische dienstverlening. In de door HMJDK ontwikkelde bundel 'Richtinggevende kaders Militair Juridische Dienst

Krijgsmacht' is op diverse gebieden het beleid vastgelegd. Ook is hierbij bij de diverse processen aangegeven wat de rol van is van de Hoofden Juridische Zaken van de krijgsmacht, de rol van het Hoofd Militair Juridische Zaken Krijgsmacht en eventuele andere autoriteiten. Beschrijving van alle onderwerpen die in deze bundel staan zou in het kader van dit artikel te veel omvattend zijn. Daarom wordt om een indruk te geven op welke terreinen er beleid is gemaakt volstaan met het op hoofdlijnen weergeven van de belangrijkste onderwerpen die in de bundel zijn beschreven.

In het eerste hoofdstuk is de omgeving, de missie en de visie aangaande Militaire Juridische Dienst Krijgsmacht beschreven. Daarnaast wordt beschreven welke voorwaarden vervuld dienen te zijn om de visie te realiseren, zoals toegang tot juridische ondersteuning, de competenties waarover een militair jurist dient te beschikken, enz. Ten slotte wordt beschreven wie tot de MJDK behoren en in welke documenten de bevoegdheden en verantwoordelijkheden met betrekking tot de Militair Juridische Dienst Krijgsmacht zijn vastgelegd.

In het tweede hoofdstuk is generieke informatie opgenomen. In de eerste paragraaf wordt de MJDK als hulpstructuur uitgebreid beschreven. Waarbij ook wordt ingegaan als begrippen als 'technical legal chain' en 'gelaagd netwerk van militair juristen'. In de tweede paragraaf wordt een schets gegeven van het generieke loopbaanpatroon van de militair jurist, zoals deze na invoering van het Flexibel Personeels Systeem (FPS) er uit gaat zien. Zoals bekend verdwijnt het onderscheid tussen Beroeps Onbepaalde Tijd en Beroeps Bepaalde Tijd en krijgt eenieder een aanstelling tot in beginsel 35 jaar. Zij die dit knipmoment 'overleven' mogen vervolgens hun loopbaan vervolgen tot aan een einddatum die ergens ligt tussen hun 60e en 65e levensjaar. De instroom van militair juristen zal ook in de toekomst grofweg bestaan uit twee categorieën. De eerste categorie betreft personen die reeds voor indiensttreding bij de krijgsmacht hun masterdegree in het recht hebben gehaald. Deze militaire jurist zal zijn carrière starten met een tweejarige opleiding aan de Nederlandse Defensieacademie. Tijdens deze tweejarige opleiding volgt de aspirant-officier de algemene luitenantopleiding, delen van de differentiatie krijgswetenschappen, loopt stage en rondt de specialisatierichting militair recht af aan de Universiteit van Amsterdam. Daarna volgen plaatsingen als militair jurist. De tweede categorie betreft officieren die na hun VWO c.q. HBO-opleiding op de Nederlandse Defensie Academie (NLDA) zijn opgeleid voor niet-juridische functies, zoals functies bij de zeedienst, infanterie of grondoperatiën. Op een later tijdstip tijdens hun loopbaan hebben zij ook een 'masterdegree' gehaald in het recht, waardoor zij ook geschikt zijn om juridische functies te vervullen. Grote verandering voor deze categorie is dat zij de masteropleiding recht grotendeels in eigen tijd zullen moeten doen en nog slechts in beperkte mate zullen worden vrijgesteld om als dagstudent de opleiding af te ronden.

Het generiek loopbaanpatroon wordt in het hoofdstuk 4 (Personeelsbeleid) en in hoofdstuk 5 (opleidingsbeleid) verder uitgediept en beschreven. Onderwerpen met betrekking tot Personeelsbeleid zijn instroom-, doorstroom- en uitstroombeleid. Daarnaast wordt ook ingegaan op het uitzendbeleid, Management Developmentbeleid en speciale trajecten zoals benoeming tot universitair (hoofd)docent en lid van de militaire kamer van de Rechtbank Arnhem. Onderwerpen met betrekking tot opleidingsbeleid zijn initiële opleiding, vervolgopleiding, de paarse brevetopleiding Militair Juridische Vorming en de opleidingen die behoren bij de hiervoor genoemde speciale trajecten.

In hoofdstuk 3 wordt verder ingegaan op de kwaliteitsborging, kennismanagement en informatie-uitwisseling.

Uiteraard is met de totstandkoming van de bundel 'Richtinggevende kaders Militair Juridische Dienst Krijgsmacht' het werk niet voltooid. Het komt vooral aan op de uitvoering van het beleid. De uitvoering van dit beleid vindt plaats in goed overleg tussen het Hoofd van de Militair Juridische Dienst Krijgsmacht, de hoofden van de Juridische Zaken van de Krijgsmachtdelen en CDC en andere entiteiten zoals de sectie militair recht binnen de faculteit Militaire Wetenschappen van de Nederlandse Defensie Academie(NLDA). Deze samenwerking heeft al diverse concrete producten opgeleverd. Zo is er een telefoongids uitgegeven waarin alle militair juristen van alle krijgsmachtdelen zijn opgenomen, is er een uitzendplan 2006-2007 gemaakt en zijn er vergevorderde plannen met betrekking tot een krijgsmachtbrede brevetopleiding Militair Juridische Vorming inclusief insigne. Verder zijn er met de sectie militair recht van de NLDA afspraken gemaakt over de ontwikkeling van handboeken afgestemd op de verschillende onderwijsniveau's binnen de NLDA en daarbuiten. Bij dit laatste kan worden gedacht aan boekwerken voor militair juristen en operationele commandanten of het actueel houden van het hoofdstuk Militair Recht van het Handboek Militair.

Naast facetten die continue aandacht vergen, zoals het adequaat gevuld houden van de organisatie met goed opgeleide militair juristen, zal er de komende jaren nog de nodige energie gestoken moeten worden in facetten, zoals kwaliteitsborging, informatie-uitwisseling en kennismanagement. Kortom allerlei activiteiten die een bijdrage leveren aan de missie van de Militair Juridische Dienst Krijgsmacht, te weten:

Commandanten/diensthofden en hun medewerkers zodanig te adviseren en te assisteren en juridisch bewust te maken dat zij in staat zijn op juridische verantwoorde wijze hun taak uit te voeren, beslissingen te nemen, bevoegdheden en middelen aan te wenden en feitelijke handelingen te verrichten.

STRAFRECHTSPRAAK

Rechtbank Arnhem

Sector strafrecht

Militaire Kamer

Vonnis van 9 mei 2005

Voorzitter: mr. L.G.J.M. van Ekert; *lid:* mr. E.G. Smedema; *militair lid:* kapitein ter zee van administratie mr. P.J. Schreuder.

De bevoegdheid bij feiten begaan door militairen met niet-militairen

Indien een militair verdacht wordt van samen met een of meer niet-militairen een strafbaar feit te hebben begaan is de commune strafrechter 'bij voorkeur' bevoegd.

Er is echter een aantal gevallen waarin de rechter in militaire strafzaken uitsluitend bevoegd blijft over de militair te oordelen.

(art. 4 WMSR)

VERKORT VONNIS

In de zaak van de officier van justitie in het arrondissement Arnhem tegen [verdachte], geboren op [datum] te [plaats], wonende [adres] te [plaats].

Raadsman: mr. P. Reitsma, advocaat te Harderwijk.

1. De inhoud van de tenlastelegging

Aan verdachte is tenlastegelegd dat.

1. hij op een of meer tijdstippen gelegen in of omstreeks de periode van 22 december 2003 tot en met 1 juli 2004, althans in of omstreeks het jaar 2004 te Rotterdam en/of te Zoetermeer, althans in Nederland, tezamen en in vereniging met een ander of anderen, althans alleen, meermalen, althans eenmaal, (telkens) opzettelijk aan A. en/of B. en/of C. en/of D. en/of een of meer andere personen, heeft verkocht en/of afgeleverd en/of verstrekt en/of vervoerd, in elk geval (telkens) opzettelijk aanwezig heeft gehad een hoeveelheid XTC-pillen, zijnde een materiaal bevattende MDM-A en/of MDE en/of MDA en/of een hoeveelheid SPEED, zijnde een materiaal bevattende amfetamine, en/of een hoeveelheid LSD, zijnde een materiaal bevattende psilocybine, zijnde MDMA en/of MDE en/of MDA en/of amfetamine en/of psilocybine (telkens) een middel als bedoeld in de bij de Opiumwet behorende lijst I, dan wel aangewezen krachtens het vijfde lid van artikel 3a van die wet;

2. hij op of omstreeks 02 juli 2004 te Rotterdam tezamen en in vereniging met een ander of anderen, althans alleen, opzettelijk aanwezig heeft gehad ongeveer 26,5 gram SPEED, in elk geval een hoeveelheid van een materiaal bevattende amfetamine en/of ongeveer 17, althans een hoeveelheid xtc-pillen, bevattende MDA, MDMA en/of MDE, zijnde amfetamine en/of MDMA en/of MDA en/of MDE (telkens) een middel als bedoeld in de bij de Opiumwet behorende lijst 1, dan wel aangewezen krachtens het vijfde lid van artikel 3a van die wet;

2a. Het onderzoek ter terechtzitting

De zaak is op 25 april 2005 ter terechtzitting onderzocht. Daarbij is verdachte verschenen. Verdachte is bijgestaan door mr. P. Reitsma, advocaat te Harderwijk.

De officier van justitie heeft geëist dat verdachte ter zake van het onder 1 en 2 tenlastegelegde zal worden veroordeeld tot een gevangenisstraf voor de duur van twaalf (12) maanden, waarvan vier (4) maanden voorwaardelijk met een proeftijd van 2 jaren met aftrek van de tijd in verzekering doorgebracht.

Verdachte en zijn raadsman hebben het woord ter verdediging gevoerd.

2b. De bevoegdheid van de militaire kamer

De raadsman van verdachte heeft aangevoerd dat de militaire kamer onbevoegd is om kennis te nemen van onderhavige zaak. Volgens de raadsman van verdachte stellen de artikelen 2, 3 en 4 van de Wet van militaire strafrechtspraak dat, indien er sprake is van zowel militaire- als niet-militaire verdachten bij eenzelfde feitencomplex, de zaak behandeld dient te worden door de rechter die kennis neemt van de zaken tegen de niet-militaire medeverdachten. De exclusieve bevoegdheid van de militaire kamer zou derhalve komen te vervallen.

De militaire kamer verwerpt dit verweer. In artikel 4 van de Wet militaire strafrechtspraak is zakelijk samengevat - bepaald dat, indien verschillende personen, waaronder een of meer militairen, in deelneming een strafbaar feit plegen, de vervolging "bij voorkeur" (zie lid 2 van dit artikel) zal geschieden voor de commune strafrechter die tot kennisneming van de door de deelnemer begane feiten bevoegd is. Uit deze algemene regel vloeit dus niet zonder meer voort dat de militaire kamer onbevoegd is tot kennisneming van de onderhavige strafzaak. De algemene regel lijdt bovendien uitzondering als tegen de (niet-militaire) deelnemer geen vervolging wordt ingesteld of van verdere vervolging wordt afgezien (zie lid 2 aanhef en onder b van artikel 4). Uit het dossier en het onderzoek ter terechtzitting is niet gebleken van enige daad van vervolging tegen de (niet-militaire) deelnemers). Van een inbreuk op het uitgangspunt dat deelnemers aan hetzelfde feit voor dezelfde rechter worden berecht is geen sprake. De militaire kamer acht zich derhalve bevoegd kennis te nemen van onderhavige zaak.

3. De beslissing inzake het bewijs

Voor zover er in de tenlastelegging kennelijke taal- en/of schrijffouten voorkomen, zijn die fouten verbeterd, Verdachte is daardoor niet in zijn verdediging geschaad.

De militaire kamer acht wettig en overtuigend bewezen dat verdachte het onder 1 en 2 tenlastegelegde heeft begaan, met dien verstande dat bewezen wordt geacht dat:

1. hij op tijdstippen gelegen in de periode van 22 december 2003 tot en met 1 juli 2004, te Rotterdam en/of te Zoetermeer, althans in Nederland, tezamen en in vereniging met een ander of anderen, meermalen, telkens opzettelijk aan A. en/of B. en/of D. en/of een of meer andere personen, heeft verkocht en/of afgeleverd en/of verstrekt en/of vervoerd, een hoeveelheid XTC-pillen, zijnde een materiaal bevattende MDMA en/of MDE en/of MDA en/of een hoeveelheid SPEED, zijnde een materiaal bevattende amfetamine, zijnde MDMA en MDE en MDA en amfetamine telkens een middel als bedoeld in de bij de Opiumwet behorende lijst I;

2. hij op 02 juli 2004 te Rotterdam tezamen en in vereniging met anderen opzettelijk aanwezig heeft gehad ongeveer 26,5 gram SPEED, bevattende amfetamine en ongeveer 17 xtc-pillen, bevattende MDA, MDMA en/of MDE, zijnde amfetamine en MDMA en MDA en MDE telkens een middel als bedoeld in de bij de Opiumwet behorende lijst I.

Hetgeen verdachte onder 1 en 2 meer of anders is tenlastegelegd is niet bewezen. Verdachte moet daarvan worden vrijgesproken.

De beslissing dat verdachte het bewezenverklaarde heeft begaan, is gegrond op de fei-

ten en omstandigheden die in de bewijsmiddelen zijn vervat.

Voor zover meer feiten bewezen zijn verklaard, worden de bewijsmiddelen alleen gebruikt voor het feit of de feiten waarop deze betrekking hebben.

De bewijsmiddelen zullen worden uitgewerkt in die gevallen waarin de wet aanvulling van het vonnis vereist en zullen dan in een aan dit vonnis te hechten bijlage worden opgenomen.

4a. De kwalificatie van het bewezenverklaarde

Het bewezenverklaarde levert op:

ten aanzien van het onder 1 tenlastegelegde:

“medeplegen van opzettelijk handelen in strijd met een in artikel 2, aanhef en onder B, van de Opiumwet gegeven verbod”,

MEERMALEN GEPLEEGD,

ten aanzien van het onder 2 tenlastegelegde:

“medeplegen van opzettelijk handelen in strijd met een in artikel 2, aanhef en onder C, van de Opiumwet gegeven verbod”,

MEERMALEN GEPLEEGD.

De feiten zijn strafbaar.

5. De strafbaarheid van verdachte

Er is geen omstandigheid of feit aannemelijk geworden waar oor de strafbaarheid van verdachte wordt opgeheven of uitgesloten. Verdachte is dus strafbaar.

6. De motivering van de sanctie(s)

Bij de beslissing over de straf heeft de militaire kamer rekening gehouden met:

- de aard en de ernst van het bewezenverklaarde en de omstandigheden waaronder dit is begaan;

- de persoon en de persoonlijke omstandigheden van verdachte, waarbij onder meer is gelet op:

. het uittreksel uit het algemeen documentatieregister betreffende verdachte, gedateerd 1 april 2005;

. een voorlichtingsrapportage van de (stichting) Reclassering Nederland, gedateerd 19 augustus 2004, betreffende verdachte.

De militaire kamer overweegt in het bijzonder het navolgende.

Verdachte heeft zich gedurende een aanzienlijke periode schuldig gemaakt aan de handel in harddrugs en voorts aan het voorhanden hebben van deze middelen. De door verdachte gepleegde feiten zijn ernstig. Het is een feit van algemene bekendheid dat harddrugs maatschappelijk gezien veel schade veroorzaken. De gezondheidsbelangen van anderen worden immers op het spel gezet. De mensen die afhankelijk zijn van deze drugs veroorzaken veel overlast om deze drugs te kunnen bekostigen. Verdachte heeft door zijn handelen direct hieraan meegewerkt.

De door verdachte aangevoerde traumatische ervaringen opgedaan tijdens zijn uitzending naar Irak, worden door de rechtbank niet aangemerkt als strafverminderende omstandigheden. Deze ervaringen staan namelijk in een dusdanig ver verwijderd verband tot de tenlastegelegde feiten dat deze feiten niet mede uit deze omstandigheden kunnen worden verklaard. Bovendien mocht van verdachte, als een door Defensie op het gebied van drugs voorgelichte militair, worden verwacht dat hij de strafbaarheid van zijn handelen in zou zien. Het verweer van verdachte dat hij vanuit sociale motieven het drugsgebruik van zijn

vrienden faciliteerde wordt door de militaire kamer eveneens verworpen.

De militaire kamer heeft voorts rekening gehouden met het feit dat het gaat om relatief kleinschalige drugshandel en het feit dat verdachte niet eerder in aanraking is geweest met justitie.

Gezien deze omstandigheden en het feit dat verdachte inmiddels een nieuwe baan met toekomstperspectieven heeft, acht de militaire kamer, anders dan de officier van justitie, een onvoorwaardelijke gevangenisstraf thans niet geïndiceerd. Zij zal daarom een geheel voorwaardelijke gevangenisstraf opleggen in combinatie met een werkstraf, beiden van na te noemen duur.

7. De toegepaste wettelijke bepalingen

De beslissing is gegrond op de artikelen 10, 14a, 14b, 14c, 22c, 22d, 27, 47, 57 en 91 van het Wetboek van Strafrecht en de artikelen 2, 10 en 13 van de Opiumwet.

8. De beslissing

[Volgt veroordeling tot een voorwaardelijke gevangenisstraf van drie maanden met een proeftijd van twee jaren en een werkstraf van 180 uren subsidiair 90 dagen hechtenis verminderd met 12 uren wegens 6 dagen ondergane hechtenis].

NASCHRIFT

In deze zaak wordt de bevoegdheid van de rechter in militaire strafzaken door de raadsman aan de orde gesteld nu er (kennelijk) ook andere personen bij betrokken waren die niet onder de rechtsmacht van de rechter in militaire strafzaken vielen. Die anderen zullen verder in dit naschrift worden aangeduid met niet-militairen.

De relatieve bevoegdheid is voor een dergelijk geval geregeld in art. 4 WMSR.

In art. 4, tweede lid, WMSR wordt gesproken over het 'bij voorkeur' aanbrenge van een zaak waarbij een militair samen met een niet-militair het feit heeft begaan bij de rechter die met betrekking tot die niet-militair bevoegd is (de commune strafrechter).

Dat tweede lid ontnemt door het gebruik van de uitdrukking 'bij voorkeur' de rechter in militaire strafzaken dus niet zijn bevoegdheid. De keuze om de zaak bij elkaar te houden en in zijn geheel (militair en niet-militair) bij de commune strafrechter aan te brengen of de militair voor de rechter in militaire strafzaken en de niet-militair voor de commune strafrechter te dagvaarden, ligt in handen van de officier van justitie, aangezien hij de enige is die een dagvaarding kan doen uitgaan. Kiest de officier van justitie voor het splitsen van de zaak en brengt hij alleen de militair voor de rechter in militaire strafzaken dan kan deze rechter niets anders doen dan de zaak behandelen, want hij is bevoegd en de wet kent niet de mogelijkheid om de zaak alsnog te verwijzen naar de commune strafrechter.

Art. 4, tweede lid, WMSR noemt ook een aantal gevallen waarin de commune strafrechter niet bevoegd wordt over de militair te oordelen en waarbij ondanks het feit dat een militair samen met een niet-militair een strafbaar feit zou hebben begaan, met betrekking tot de militair slechts de rechter in militaire strafzaken bevoegd is. Dat is het geval als het een strafbaar feit betreft uit het Wetboek van Militair Strafrecht, of als er ten aanzien van de niet-militair geen vervolging wordt ingesteld of van verdere vervolging wordt afgezien, of als de niet-militair door de kinderrechter wordt berecht.

Art. 6 Sv wordt in art. 4, tweede lid, onder a, WMSR niet van toepassing verklaard als het een feit betreft uit het Wetboek van Militair Strafrecht omdat als dat niet zou gebeuren dat tot gevolg zou hebben dat de rechter in militaire strafzaken ook bevoegd zou worden over de niet-militair te oordelen.

Een feit begaan door een militair samen met een onbekend gebleven persoon zal niet de commune strafrechter (ook) bevoegd maken, ook niet als vaststaat dat die onbekende een niet-militair was, nu ten aanzien van die onbekende persoon geen vervolging kan worden ingesteld (het geval bedoeld in art. 4, tweede lid, onder b, WMSR).

J.R.G.J.

Rechtbank Arnhem
Sector strafrecht
Militaire Kamer
Vonnis van 6 juni 2005

Voorzitter: mr. P. Verkade, *lid:* mr. E.G. Smedema, *militair lid:* kolonel mr. J.B.J. Driessen

Openlijk geweld

Openlijke geweldpleging. Van schoppen tegen het lichaam maar niet tegen het gezicht/hoofd kan niet worden gezegd dat dit maatschappelijk gezien gericht is op het doden van het slachtoffer.

(art. 141, 302 Sr)

VERKORT VONNIS

in de zaak van de officier van justitie in het arrondissement Arnhem tegen [verdachte], geboren op [datum te [plaats] wonende [adres] te [plaats].

Raadslieden: mr. R.P.L.G.M. Verbunt en mr. E.W. van den Heuvel, beiden advocaat te Utrecht.

1. De inhoud van de tenlastelegging

Aan verdachte is tenlastegelegd dat:

1. hij op of omstreeks 16 juni 2004 te Den Helder, ter uitvoering van het voornemen en het misdrijf om opzettelijk X. van het leven te beroven, opzettelijk die X. met kracht en/of met geschoeide voet, terwijl die X. op de grond lag/zat, althans aan het vallen was, tegen diens hoofd, althans lichaam heeft geschopt, terwijl de uitvoering van dat voorgenomen misdrijf niet is voltooid;

althans, indien het vorenstaande onder 1 niet tot een veroordeling leidt:

hij op of omstreeks 16 juni 2004 te Den Helder, ter uitvoering van het voornemen en het misdrijf om aan X. opzettelijk zwaar lichamelijk letsel toe te brengen, opzettelijk die X. met kracht en/of met geschoeide voet, terwijl die X. op de grond lag/zat, althans aan het vallen was, tegen diens hoofd, althans lichaam heeft geschopt, terwijl de uitvoering van dat voorgenomen misdrijf niet is voltooid;

2. hij op of omstreeks 16 juni 2004 te Den Helder met een ander of anderen, op of aan de openbare weg, de Koningstraat, in elk geval op of aan een openbare weg, openlijk in vereniging geweld heeft gepleegd tegen X. en/of Y. en/of Z. en/of een of meer andere personen, welk geweld bestond uit het (met kracht) schoppen en/of slaan en/of duwen en/of trekken van genoemde personen;

2. *Het onderzoek ter terechtzitting*

De zaak is op 23 mei 2005 ter terechtzitting onderzocht. Daarbij is verdachte verschenen. Verdachte is bijgestaan door mr. R.P.L.G.M. Verbunt en mr. E.W. van den Heuvel, beiden advocaat te Utrecht.

Als benadeelde partij heeft zich schriftelijk in het geding gevoegd:

- X.,wonende [adres] te [plaats].

De officier van justitie heeft geëist dat verdachte ter zake van het onder 1 primair en 2 tenlastegelegde zal worden veroordeeld tot een gevangenisstraf voor de duur van twaalf (12) maanden, waarvan drie (3) maanden voorwaardelijk met een proeftijd van 2 jaren met aftrek van de tijd in verzekering doorgebracht.

De officier van justitie heeft voorts verzocht dat de vordering van de benadeelde partij X. wonende [adres] te [plaats], tot een bedrag van € 2.110.72 hoofdelijk wordt toegewezen en heeft gevorderd dat er een schadevergoedingsmaatregel ex artikel 36f van het Wetboek van Strafrecht wordt opgelegd tot dit bedrag, bij gebreke van betaling en verhaal te vervangen door 42 dagen hechtenis. Voor het overige heeft de officier van justitie verzocht dat de benadeelde partij niet-ontvankelijk zal worden verklaard in de vordering.

Verdachte en zijn raadslieden hebben het woord ter verdediging gevoerd.

3. *De beslissing inzake het bewijs*

Voor zover er in de tenlastelegging kennelijke taal- en/of schrijffouten voorkomen, zijn die fouten verbeterd. Verdachte is daardoor niet in zijn verdediging geschaad.

De militaire kamer acht ten aanzien van het onder 1 primair tenlastegelegde niet onomstotelijk bewezen dat het slachtoffer door de trap van verdachte aan het hoofd is geraakt. Wel acht de militaire kamer bewezen dat verdachte tegen het lichaam van X. heeft geschopt. Uit de bewijsmiddelen kan naar het oordeel van de militaire kamer niet worden geconcludeerd dat verdachte de intentie had het slachtoffer opzettelijk van het leven te beroven. Van de intentie van het bewezen gedrag - de schop tegen het lichaam, maar niet tegen het gezicht - kan niet worden aangenomen dat dit maatschappelijk gezien, gericht is op het doden van het slachtoffer. Derhalve is er naar het oordeel van de militaire kamer ten aanzien van het onder 1 primair tenlastegelegde ook geen sprake van voorwaardelijk opzet. De militaire kamer acht derhalve niet wettig en overtuigend bewezen hetgeen verdachte onder 1 primair is tenlastegelegd en zal verdachte daarvan vrijspreken.

De militaire kamer acht wettig en overtuigend bewezen dat verdachte het onder 1 subsidiair en 2 tenlastegelegde heeft begaan, met dien verstande dat bewezen wordt geacht dat:

1. hij op 16 juni 2004 te Den Helder, ter uitvoering van het voornemen en het misdrijf om aan X. opzettelijk zwaar lichamelijk letsel toe te brengen, opzettelijk die X. met kracht en met geschoeide voet, terwijl die X. op de grond lag tegen diens lichaam heeft geschopt, terwijl de uitvoering van dat voorgenomen misdrijf niet is voltooid;

2. hij op 16 juni 2004 te Den Helder met anderen, op de openbare weg, de Koningstraat, openlijk in vereniging geweld heeft gepleegd tegen X. en Y. en Z. welk geweld bestond uit het (met kracht) schoppen en/of slaan en/of duwen van genoemde personen;

Hetgeen verdachte onder 1 subsidiair en 2 meer of anders is tenlastegelegd is niet bewezen. Verdachte moet daarvan worden vrijgesproken.

De beslissing dat verdachte het bewezenverklarde heeft begaan, is gegrond op de feiten en omstandigheden die in de bewijsmiddelen zijn vervat.

Voor zover meer feiten bewezen zijn verklaard, worden de bewijsmiddelen alleen gebruikt voor het feit of de feiten waarop deze betrekking hebben.

De bewijsmiddelen zullen worden uitgewerkt in die gevallen waarin de wet aanvulling van het vonnis vereist en zullen dan in een aan dit vonnis te hechten bijlage worden opgenomen.

4. De kwalificatie van het bewezenverklaarde

Het bewezenverklaarde levert op:

ten aanzien van het onder 1 subsidiair tenlastegelegde:

“poging tot zware mishandeling”

ten aanzien van het onder 2 tenlastegelegde:

“openlijk in vereniging geweld plegen tegen personen”.

De feiten zijn strafbaar.

5. De strafbaarheid van verdachte

De verdediging van verdachte heeft aangevoerd dat verdachte heeft gehandeld in een noodweer- dan wel noodweerexces-situatie. Deze verweren worden door de militaire kamer verworpen. Op basis van het dossier is vast komen te staan dat verdachte aanvankelijk zelf het slachtoffer is geworden van mishandeling door meerdere personen. Uit het dossier en met name uit de hierin opgenomen videobeelden, is de militaire kamer evenwel ook gebleken dat er een zeker tijdsverloop is geweest tussen deze tegen verdachte gerichtte wederrechtelijke aanranding en het door verdachte zelf toegepaste geweld. Verdachte verkeerde op het moment van zijn handelen niet meer in een situatie waarin geweld ter afwending van een onmiddellijk tegen hem gerichtte wederrechtelijke aanranding geboden was. Verdachte had zich kunnen onttrekken aan de vechtpartij, maar in plaats daarvan heeft hij de bedreigende situatie weer opgezocht. Van een noodweersituatie kan derhalve geen sprake zijn. Evenmin was er alstoen nog sprake van een hevige gemoedsbeweging die verdachte tot zijn handelen bracht.

Overigens is ook geen omstandigheid of feit aannemelijk geworden waardoor de strafbaarheid van verdachte wordt opgeheven of uitgesloten. Verdachte is dus strafbaar.

6. De motivering van de sanctie(s)

Bij de beslissing over de straf heeft de militaire kamer rekening gehouden met:

- de aard en de ernst van het bewezenverklaarde en de omstandigheden waaronder dit is begaan;

- de persoon en de persoonlijke -omstandigheden van verdachte, waarbij onder meer is gelet op:

het uittreksel uit het algemeen documentatieregister betreffende verdachte, gedateerd 10 mei 2005.

De militaire kamer overweegt in het bijzonder het navolgende.

Verdachte heeft zich schuldig gemaakt aan een poging tot zware mishandeling. Daarnaast heeft verdachte zich samen met anderen schuldig gemaakt aan openlijke geweldpleging, door deel te nemen aan een vechtpartij op straat. Dit zijn ernstige feiten. Door de poging tot zware mishandeling is het slachtoffer gewond geraakt. De militaire kamer acht het handelen van verdachte- gezien verdachtes militaire opleiding en toenmalige functie binnen het Korps Mariniers - extra kwalijk. Verdachte heeft door zijn handelen de integriteit van de krijgsmacht schade berokkend.

De militaire kamer heeft echter meegewogen dat de uiteindelijke gevolgen voor het slachtoffer relatief meegevallen zijn. Voorts heeft de militaire kamer bij haar oordeel rekening gehouden met het gegeven dat de feiten hebben plaatsgevonden in de context van een

- inmiddels een jaar geleden voorgevallen - vechtpartij, waarbij verdachte eerst zelf mishandeld is. Verdachte is voorts niet eerder met justitie in aanraking geweest en heeft (mede) door zijn handelen zijn baan binnen Defensie niet voort kunnen zetten. Dit alles maakt het op zichzelf buitensporig gewelddadig handelen van verdachte echter niet minder ernstig.

Gelet op hetgeen hiervoor is overwogen oordeelt de militaire kamer dat voor de afdoening van de onderhavige zaak geen andere straf in aanmerking komt dan een geheel voorwaardelijke gevangenisstraf in combinatie met een forse werkstraf. Deze straf is lager dan geëist door de officier van justitie, nu de militaire kamer het onder 1 primair tenlastegelegde niet bewezen heeft verklaard.

6a. De beoordeling van de civiele vordering, alsmede de gevorderde oplegging van de schadevergoedingsmaatregel

De benadeelde partijen hebben overeenkomstig het bepaalde in artikel 51b van het Wetboek van Strafvordering opgave gedaan van de inhoud van de vordering, strekkende tot vergoeding van geleden schade.

De militaire kamer zal de civiele vordering van X., wonende [adres] te [plaats], tot een bedrag van € 2.360,72 aan materiële en immateriële schade hoofdelijk toewijzen, waarbij de omvang van de schade door de militaire kamer op basis van de overgelegde stukken naar redelijkheid en billijkheid op dat bedrag is begroot/vastgesteld.

De militaire kamer zal de benadeelde partij niet-ontvankelijk verklaren in het overige deel van de vordering ter zake vergoeding van materiële schade omdat dit deel van de vordering onvoldoende met stukken is onderbouwd en daarmee niet van zo eenvoudige aard is dat het zich leent voor behandeling in het strafgeding.

De verdachte is niet meer tot vergoeding gehouden indien en voorzover het gevorderde door zijn mededaders is of wordt voldaan.

Voor de toewijsbare delen van de vorderingen geldt tevens dat de militaire kamer de schadevergoedingsmaatregel ex art. 36f van het Wetboek van Strafrecht zal toepassen en dus verdachte de verplichting zal opleggen een bedrag, gelijk aan het door de militaire kamer toe te wijzen schadebedrag, aan de Staat te betalen ten behoeve van de benadeelde partij.

7. De toegepaste wettelijke bepalingen

De beslissing is gegrond op de artikelen 10, 14a, 14b, 14c, 22c, 22d, 27, 36f, 45, 57, 141 en 302 van het Wetboek van Strafrecht.

8. De beslissing

[Volgt vrijspraak van het feit onder 1 primair en veroordeling t.a.v. de feiten onder 1 subsidiair en 2 tot een voorwaardelijke gevangenisstraf van 4 maanden met een proeftijd van 2 jaren en een werkstraf van 240 uren subsidiair 120 dagen hechtenis.

Toewijzing van de vordering van de benadeelde partij tot een bedrag van € 2.360,72 en oplegging van de schadevergoedingsmaatregel voor dit zelfde bedrag subsidiair 47 dagen hechtenis].

Hoge Raad der Nederlanden

Strafkamer

Arrest van 28 januari 2003

Voorzitter: mr. W.J.M. Davids, *raadsheren:* mrs. A.M.J. van Buchem-Spapens, J.P. Balkema, B.C. de Savornin Lohman en E.J. Numann.

Hoe blauw is groen?

Een drietal uitspraken waarin de vraag aan de orde is wanneer de Koninklijke marechaussee tot opsporing bevoegd is; onderscheid tussen 'militaire feiten', taakgerelateerde feiten en toevallig geconstateerde feiten. Complicatie bij onderzoek van uitgedemde lucht.

(Sv artt. 141, 152; WVV 1994, art. 8 lid 2, aanhef en onder a, 58, aanhef en onder a, 163 lid 1 en 2; Besluit alcoholonderzoeken art. 7; WAHV art. 3 lid 1; BABW 1994 art. 2 lid 1, aanhef en onder c; Politiewet 1993 art. 6 lid 1, aanhef en onder b-f, en 4; Aanwijzingsbeschikking opsporingsambtenaren koninklijke marechaussee art. 1)

ARREST

op het beroep in cassatie tegen een bij verstek gewezen arrest van het Gerechtshof te 's-Hertogenbosch van 2 mei 2000, nummer 20/000309-99, in de strafzaak tegen: [...], geboren te [...] op [...] 1959, wonende te [...].

1. De bestreden uitspraak

Het Hof heeft in hoger beroep – met vernietiging van een vonnis van de Politierechter in de Arrondissementsrechtbank te Maastricht van 30 maart 1998 – de verdachte vrijgesproken van het hem bij inleidende dagvaarding primair tenlastegelegde en hem voorts ter zake van “overtreding van artikel 8, eerste lid, van de Wegenverkeerswet 1994” veroordeeld tot een geldboete van f 1750,-, subsidiair dertig dagen hechtenis. Voorts heeft het Hof de vordering tot tenuitvoerlegging van een voorwaardelijke opgelegde straf afgewezen.

2. Geding in cassatie

Het beroep is ingesteld door de plaatsvervangend Hoofdadvocaat-Generaal bij het Hof. Deze heeft bij schriftuur een middel van cassatie voorgesteld. De schriftuur is aan dit arrest gehecht en maakt daarvan deel uit.

De Advocaat-Generaal Machielse heeft geconcludeerd dat de Hoge Raad het Openbaar Ministerie niet-ontvankelijk zal verklaren in zijn cassatieberoep.

3. Beoordeling van de ontvankelijkheid van het cassatieberoep

3.1. Nu het beroep is gericht tegen een vrijspraak moet de Hoge Raad, gezien het eerste lid van art. 430 (oud) Sv, allereerst beoordelen of de plaatsvervangend Hoofdadvocaat-Generaal bij het Hof in dat beroep kan worden ontvangen. Daartoe dient te worden onderzocht of de gegeven vrijspraak een andere is dan die bedoeld in deze wetsbepaling. Dit brengt mee dat voor het onderhavige geval eerst de vraag moet worden beantwoord of het Hof, door te overwegen en te beslissen als in dit arrest is weergegeven, de grondslag van de tenlastelegging heeft verlaten en van iets anders heeft vrijgesproken dan was tenlastegelegd.

3.2. Bij inleidende dagvaarding is aan de verdachte primair tenlastegelegd dat hij:

“op of omstreeks 22 augustus 1997 in de gemeente Kerkrade als bestuurder van een voertuig, (personenauto) dit voertuig heeft bestuurd, na zodanig gebruik van alcoholhoudende drank, dat het alcoholgehalte van zijn adem bij een onderzoek als bedoeld in artikel 8, tweede lid, aanhef en onder a, van de Wegenverkeerswet 1994, 860 microgram, in elk geval hoger dan 220 microgram, alcohol per liter uitgeademde lucht bleek te zijn.”

3.3.1. Het Hof heeft de verdachte van het primair tenlastegelegde vrijgesproken. De bestreden uitspraak houdt dienaangaande onder het hoofd “De bijzondere overwegingen omtrent het bewijs” het volgende in:

“Met betrekking tot de vrijspraak van hetgeen aan verdachte primair is telastegelegd overweegt het hof het volgende.

Op 22 augustus 1997, omstreeks 00.50 uur bevonden – blijkens het betreffende proces-verbaal van de Koninklijke marechaussee, nummer P 3904/’97 – de wachtmeesters van de Koninklijke marechaussee S. en R., die belast waren met de taak genoemd in artikel 6, lid 1, onder b en lid 4 van de Politiewet 1993 zich op de Holskuilenstraat te Kerkrade. Beide verbalisanten zagen de bestuurder van een auto de Holskuilenstraat inrijden, terwijl de uitlaat een hard knetterend geluid produceerde. De bestuurder parkeerde zijn voertuig op het trottoir van de Holskuilenstraat. De verbalisanten stelden vervolgens een onderzoek in naar de staat van de uitlaat, waarbij de verdenking ontstond van een gedraging in strijd met artikel 8 van de Wegenverkeerswet 1994.

Op 22 augustus 1997 is de verdachte met de verbalisanten meegegaan naar de brigade van de Koninklijke marechaussee te Heerlen, waar men om 01.15 uur arriveerde. Op 22 augustus 1997 heeft de derde verbalisant, de wachtmeester der eerste klasse van de Koninklijke marechaussee M., verdachte bevolen mee te werken aan een onderzoek als bedoeld in artikel 8, tweede lid, onder a, van de Wegenverkeerswet 1994. Blijkens het aanvullend ambtsedig proces-verbaal, nr. P 1636/’97, op 24 maart 1999 opgemaakt door R. voornoemd, was de derde verbalisant M. ten tijde van het afnemen van de hiervoor bedoelde blaasproef als wachtcommandant belast met het vervullen van politiedienst.

Ingevolge artikel 159, aanhef en sub a, van de Wegenverkeerswet 1994 zijn met de opsporing van de feiten, strafbaar gesteld bij of krachtens de Wegenverkeerswet 1994, belast (voor zover hier van belang) de in artikel 141 van het Wetboek van Strafvordering bedoelde personen. Tot die personen behoren de bij laatst genoemd artikel sub c bedoelde officieren en onderofficieren van de Koninklijke marechaussee, mits zulks door de Minister van Justitie in overeenstemming met de Minister van Defensie is bepaald. In artikel 1 van de Aanwijzingsbeschikking opsporingsambtenaren Koninklijke marechaussee is bepaald, dat (voor zover hier van belang) de officieren en onderofficieren van de Koninklijke marechaussee met de opsporing van strafbare feiten zijn belast in alle gevallen waarin zij werkzaam zijn in de uitoefening van de taken die hun zijn opgedragen bij artikel 6 van de Politiewet 1993. In zoverre kwam aan de hierboven genoemde onderofficieren S., R. en M., die allen de rang van wachtmeester van de Koninklijke marechaussee hebben, in beginsel algemene opsporingsbevoegdheid toe. Ingevolge artikel 6, vierde lid, van de Politiewet 1993 wordt deze opsporingsbevoegdheid van een militair van de Koninklijke marechaussee echter beperkt tot die gevallen waarin hij bij de uitoefening van zijn politietaken stuit op strafbare feiten. In de onderhavige zaak is de verdachte, niet zijnde een militair, nadat hij op straat door daartoe bevoegde opsporingsambtenaren van de Koninklijke marechaussee was aangehouden, overgebracht naar de brigade van de Koninklijke marechaussee te Heerlen. Aldaar is hem door de daar aanwezige, doch niet bij de aanhouding betrokken, wachtmeester eerste klasse der Koninklijke marechaussee M., bevolen zijn medewerking te verlenen aan de ademanalyse.

Het hof is van oordeel dat – niettegenstaande het feit dat genoemde M. in beginsel bevoegd was op te treden als opsporingsambtenaar jegens verdachte – in casu op grond van de beperkende werking van genoemd artikel 6, vierde lid, van de Politiewet 1993, niet is voldaan aan de in genoemde wettelijke regelingen genoemde bevoegdheidsvoorwaarden, nu immers M. bij de uitoefening van zijn politietak niet is gestuit op een strafbaar feit, zodat deze ambtenaar niet is aan te merken als bevoegde opsporingsambtenaar in de zin van artikel 159, aanhef en sub a, van de Wegenverkeerswet 1994 en daarmee evenmin is aan te duiden als een opsporingsambtenaar in de zin van artikel 163, tweede lid, van de Wegenverkeerswet 1994.

Het hof neemt daarbij nog in aanmerking dat de strekking van de genoemde regelingen is, dat aan de Koninklijke marechaussee de uitvoering van politietaken is opgedragen ten behoeve van de Nederlandse en andere strijdkrachten, op welke hoofdtaak in de regelingen slechts nauw omschreven uitzonderingen worden gemaakt.

Het hof is op grond van het vorenstaande van oordeel dat de verdachte, nadat hij door twee wachtmeesters van de Koninklijke marechaussee was aangehouden en nadat was gebleken dat de verdachte geen militair was, aan de reguliere politie te Heerlen had moeten worden overgedragen en dat hem door een daartoe bevoegde opsporingsambtenaar van de reguliere politie het bevel tot medewerking aan een onderzoek van uitgedemde lucht had moeten worden gegeven.

Nu M. geen opsporingsambtenaar was in de zin van artikel 163, tweede lid, van de Wegenverkeerswet 1994, heeft de ademanalyse op onrechtmatige wijze plaatsgevonden en dient verdachte derhalve van het primair telastegelegde te worden vrijgesproken.”

3.3.2. In ‘s Hof’s overwegingen ligt besloten dat de verdachte is vrijgesproken van het hem tenlastegelegde omdat niet bewezen is geacht dat sprake is geweest van een onderzoek als bedoeld in art. 8, tweede lid aanhef en onder a, van de Wegenverkeerswet 1994.

3.4. Voor de beoordeling van het cassatieberoep zijn onder meer de volgende bepalingen van belang.

(i) Art. 163, eerste lid, WWV 1994 luidt:

“Bij verdenking dat de bestuurder van een voertuig heeft gehandeld in strijd met artikel 8, kan de opsporingsambtenaar hem bevelen zijn medewerking te verlenen aan een onderzoek als bedoeld in artikel 8, tweede lid, onderdeel a.”

(ii) Art. 159 WWV 1994 luidt:

“Met de opsporing van de feiten, strafbaar gesteld bij of krachtens deze wet, zijn belast:
a. de in de artikelen 141 en 142 van het Wetboek van Strafvordering bedoelde personen;
[...].”

(iii) Art. 141 Sv, voorzover hier van belang, luidt:

“Met de opsporing van strafbare feiten zijn belast:
[...].”

c. voor de door Onze Minister van Justitie in overeenstemming met Onze Minister van Defensie te bepalen gevallen: de officieren en onderofficieren van de Koninklijke marechaussee en de door Onze voornoemde Ministers aangewezen andere militairen van dat wapen.”

(iv) Art. 1 van de Aanwijzingsbeschikking opsporingsambtenaren Koninklijke marechaussee, een regeling van de Ministers van Justitie en van Defensie van 29 maart 1994 (Stcrt. 1994, 70), luidt:

“De officieren, de onderofficieren en de in artikel 2 genoemde andere militairen der Koninklijke marechaussee zijn met de opsporing van strafbare feiten belast in alle gevallen waarin zij werkzaam zijn in de uitoefening van de taken welke hun zijn opgedragen bij

artikel 6 Politiewet 1993 of andere wetten.”

(v) Art. 6 van de Politiewet 1993 luidt:

“1. Aan de Koninklijke marechaussee zijn, onverminderd het bepaalde bij of krachtens andere wetten, de volgende politietaken opgedragen:

[...]

b. de uitvoering van de politietaak ten behoeve van Nederlandse en andere strijdkrachten, alsmede internationale militaire hoofdkwartieren, en ten aanzien van tot die strijdkrachten en hoofdkwartieren behorende personen;

[...]

4. De militair van de Koninklijke marechaussee die krachtens artikel 141 van het Wetboek van Strafvordering opsporingsbevoegdheid heeft, is, indien hij bij de uitoefening van zijn politietaken stuit op strafbare feiten, bevoegd tot optreden.”

3.5. Op grond van art. 1 van de Aanwijzingsbeschikking opsporingsambtenaren Koninklijke marechaussee (Stcrt. 1994, 70) is aan de daar genoemde militairen opsporingsbevoegdheid toegekend voor de gevallen waarin zij de limitatief in het eerste lid van art. 6 Politiewet 1993 opgesomde taken uitoefenen.

3.6. In de onderhavige zaak gaat het om het delict, strafbaar gesteld bij art. 8, tweede lid onder a, WWV 1994, tot welk delict als bestanddeel behoort dat de hoeveelheid alcohol per liter uitgedamde lucht wordt vastgesteld bij een onderzoek als in die wettelijke bepaling bedoeld en nader geregeld bij het Besluit alcoholonderzoeken en de Regeling ademanalyse. Hieruit volgt dat het verrichten van dit onderzoek zozeer is verweven met en voortbouwt op de ontdekking van het strafbare feit, dat aangenomen moet worden dat in het geval bij een tot opsporing bevoegde militair van de Koninklijke marechaussee bij de uitoefening van politietaken de verdenking ontstaat dat een niet-militair zich schuldig maakt aan het misdrijf van art. 8, tweede lid onder a, WWV 1994, het tot de bevoegdheid van die militair behoort om te bewerkstelligen dat bij deze verdachte een ademanalyse-onderzoek plaatsvindt.

3.7. Volgens art. 7 van het Besluit alcoholonderzoeken wordt het ademanalyse-apparaat bediend “door een opsporingsambtenaar als bedoeld in art. 141 van het Wetboek van Strafvordering, die daartoe door de betrokken corpschef, bedoeld in art. 24, onderscheidenlijk 38 van de Politiewet 1993, of de betrokken brigadecommandant van de Koninklijke marechaussee is aangewezen”.

Dit brengt mee dat de militair van de Koninklijke marechaussee als bedoeld in art. 6, vierde lid, Politiewet 1993 niet zonder meer bevoegd is om het ademanalyse-apparaat te bedienen. In samenhang met het hiervoor onder 3.6 overwegene en in het licht van een doelmatige opsporing moet het er daarom voor worden gehouden dat deze militair bevoegd is om een ademanalyse te doen uitvoeren door de opsporingsambtenaar die daartoe overeenkomstig art. 7 Besluit alcoholonderzoeken door de brigadecommandant van de Koninklijke marechaussee is aangewezen en dat ook deze daartoe aangewezen opsporingsambtenaar op het strafbare feit is gestuit als bedoeld in art. 6, vierde lid, Politiewet 1993.

3.8. Uit het vorenoverwegene volgt dat het Hof in zijn hiervoor onder 3.3.1 weergegeven overwegingen blijk heeft gegeven van een onjuiste rechtsopvatting omtrent art. 6, vierde lid, Politiewet 1993 en aldus de verdachte heeft vrijgesproken van iets anders dan is tenlastegelegd.

Dit brengt mee dat de plaatsvervangend Hoofdadvocaat-Generaal in het beroep kan worden ontvangen.

[Volgt: Vernietiging met verwijzing naar het Gerechtshof te Arnhem. – *Red.*]

CONCLUSIE VAN DE ADVOCaat-GENERAAL MACHIELSE

1. Het Gerechtshof te 's-Hertogenbosch heeft verdachte op 2 mei 2000 vrijgesproken van het primair tenlastegelegde misdrijf van art. 8 lid 2 onder a WvW 1994 en voor het subsidiair tenlastegelegde misdrijf van art. 8 lid 1 WvW 1994 veroordeeld tot een geldboete van f 1750,-. Tevens heeft het hof de vordering tot tenuitvoerlegging van een eerder voorwaardelijk opgelegde straf afgewezen.

2. De plaatsvervangend hoofdadvocaat-generaal bij het Gerechtshof heeft cassatie ingesteld en een schriftuur aan de Hoge Raad doen toekomen, houdende één middel van cassatie. Het middel keert zich tegen de vrijspraak van het primair tenlastegelegde die als volgt is gemotiveerd:

“De bijzondere overwegingen omtrent het bewijs

Met betrekking tot de vrijspraak van hetgeen aan verdachte primair is telastegelegd overweegt het hof het volgende.

Op 22 augustus 1997, omstreeks 00.50 uur bevonden – blijkens het betreffende proces-verbaal van de Koninklijke marechaussee, nummer P 3904/’97 – de wachtmeesters van de Koninklijke marechaussee S. en R., die belast waren met de taak genoemd in artikel 6, lid 1, onder b en lid 4 van de Politiewet 1993 zich op de Holskuijenstraat te Kerkrade. Beide verbalisanten zagen de bestuurder van een auto de Holskuijenstraat inrijden, terwijl de uitlaat een hard knetterend geluid produceerde. De bestuurder parkeerde zijn voertuig op het trottoir van de Holskuijenstraat. De verbalisanten stelden vervolgens een onderzoek in naar de staat van de uitlaat, waarbij de verdenking ontstond van een gedraging in strijd met artikel 8 van de Wegenverkeerswet 1994.

Op 22 augustus 1997 is de verdachte met de verbalisanten meegegaan naar de brigade van de Koninklijke marechaussee te Heerlen, waar men om 01.15 uur arriveerde. Op 22 augustus 1997 heeft de derde verbalisant, de wachtmeester der eerste klasse van de Koninklijke marechaussee M., verdachte bevolen mee te werken aan een onderzoek als bedoeld in artikel 8, tweede lid, onder a, van de Wegenverkeerswet 1994. Blijkens het aanvullend ambtsedig proces-verbaal, nr. P 1636/’97, op 24 maart 1999 opgemaakt door R. voornoemd, was de derde verbalisant M. ten tijde van het afnemen van de hiervoor bedoelde blaasproef als wachtcommandant belast met het vervullen van politiedienst.

Ingevolge artikel 159, aanhef en sub a, van de Wegenverkeerswet 1994 zijn met de opsporing van de feiten, strafbaar gesteld bij of krachtens de Wegenverkeerswet 1994, belast (voorzover hier van belang) de in artikel 141 van het Wetboek van Strafvordering bedoelde personen. Tot die personen behoren de bij laatst genoemd artikel sub c bedoelde officieren en onderofficieren van de Koninklijke marechaussee, mits zulks door de Minister van Justitie in overeenstemming met de Minister van Defensie is bepaald. In artikel 1 van de Aanwijzingsbeschikking opsporingsambtenaren Koninklijke marechaussee is bepaald, dat (voorzover hier van belang) de officieren en onderofficieren van de Koninklijke marechaussee met de opsporing van strafbare feiten zijn belast in alle gevallen waarin zij werkzaam zijn in de uitoefening van de taken die hun zijn opgedragen bij artikel 6 van de Politiewet 1993. In zoverre kwam aan de hierboven genoemde onderofficieren S., R. en M., die allen de rang van wachtmeester van de koninklijke marechaussee hebben, in beginsel algemene opsporingsbevoegdheid toe. Ingevolge artikel 6, vierde lid, van de Politiewet 1993 wordt deze opsporingsbevoegdheid van een militair van de Koninklijke marechaussee echter beperkt tot die gevallen waarin hij bij de uitoefening van zijn politietaken stuit op strafbare feiten. In de onderhavige zaak is de verdachte, niet zijnde een

militair, nadat hij op straat door daartoe bevoegde opsporingsambtenaren van de Koninklijke marechaussee was aangehouden, overgebracht naar de brigade van de Koninklijke marechaussee te Heerlen. Aldaar is hem door de daar aanwezige, doch niet bij de aanhouding betrokken, wachtmeester eerste klasse der Koninklijke marechaussee M., bevolen zijn medewerking te verlenen aan de ademanalyse.

Het hof is van oordeel dat – niettegenstaande het feit dat genoemde M. in beginsel bevoegd was op te treden als opsporingsambtenaar jegens verdachte – in casu op grond van de beperkende werking van genoemd artikel 6, vierde lid, van de Politiewet 1993, niet is voldaan aan de in genoemde wettelijke regelingen genoemde bevoegdheidsvoorwaarden, nu immers M. bij de uitoefening van zijn politietaken niet is gestuit op een strafbaar feit, zodat deze ambtenaar niet is aan te merken als bevoegde opsporingsambtenaar in de zin van artikel 159, aanhef en sub a, van de Wegenverkeerswet 1994 en daarmee evenmin is aan te duiden als een opsporingsambtenaar in de zin van artikel 163, tweede lid, van de Wegenverkeerswet 1994.

Het hof neemt daarbij nog in aanmerking dat de strekking van de genoemde regelingen is, dat aan de Koninklijke marechaussee de uitvoering van politietaken is opgedragen ten behoeve van de Nederlandse en andere strijdkrachten, op welke hoofdtaak in de regelingen slechts nauw omschreven uitzonderingen worden gemaakt.

Het hof is op grond van het vorenstaande van oordeel dat de verdachte, nadat hij door twee wachtmeesters van de Koninklijke marechaussee was aangehouden en nadat was gebleken dat de verdachte geen militair was, aan de reguliere politie te Heerlen had moeten worden overgedragen en dat hem door een daartoe bevoegde opsporingsambtenaar van de reguliere politie het bevel tot medewerking aan een onderzoek van uitgedemde lucht had moeten worden gegeven.

Nu M. geen opsporingsambtenaar was in de zin van artikel 163, tweede lid, van de Wegenverkeerswet 1994, heeft de ademanalyse op onrechtmatige wijze plaatsgevonden en dient verdachte derhalve van het primair telastegelegde te worden vrijgesproken.”

Deze vrijspraak zou onzuiver zijn omdat zij blijk geeft van een verkeerde uitleg van art. 6 lid 4 Politiewet 1993. Deze verkeerde uitleg heeft er volgens het middel in bestaan dat volgens het hof de wachtmeester der eerste klasse van de Koninklijke marechaussee M. niet bevoegd was de verdachte te bevelen mede te werken aan een ademanalyse. Door deze verkeerde uitleg heeft het hof, zo interpreteer ik de schriftuur, aan de woorden “bij een onderzoek als bedoeld in artikel 8, tweede lid, aanhef en onder a, van de Wegenverkeerswet 1994” een onjuiste betekenis gegeven, hetgeen in de vrijspraak is uitgemond. Volgens de steller van het middel is er wel sprake geweest van een bevoegd gegeven bevel.

3.1. Artikel 6 Politiewet 1993 luidt, voorzover hier van belang, als volgt:

1. Aan de Koninklijke marechaussee zijn, onverminderd het bepaalde bij of krachtens andere wetten, de volgende politietaken opgedragen:

a. [...]

b de uitvoering van de politietaken ten behoeve van Nederlandse en andere strijdkrachten, alsmede internationale militaire hoofdkwartieren, en ten aanzien van tot die strijdkrachten en hoofdkwartieren behorende personen;

c [...]

4. De militair van de Koninklijke marechaussee die krachtens artikel 141 van het Wetboek van Strafvordering opsporingsbevoegdheid heeft, is, indien hij bij de uitoefening van zijn politietaken stuit op strafbare feiten, bevoegd tot optreden.

3.2. Uit het arrest valt op te maken dat volgens het hof de wachtmeesters van de Koninklijke marechaussee S. en R. in ieder geval bevoegde opsporingsambtenaren waren

en ook bevoegd waren tot opsporingsonderzoek in verband met de verdenking dat verdachte zich schuldig had gemaakt aan het misdrijf van art. 8 WVV 1994. Het hof noemt art. 6 lid 1 onder b en lid 4 Politiewet 1993 als grondslag voor hun optreden. Dat betekent dat beide wachtmeesters in de visie van het hof bezig waren met de uitoefening van hun taak van art. 6 lid 1 onder b en toen zijn gestuit op een strafbaar feit. De vrijspraak baseert het hof erop dat M. – die, naar ik aanneem, volgens het hof wel belast was met de uitvoering van een aan de marechaussee opgedragen politietaak – niet zelf op het strafbaar feit is gestuit, maar dat a.h.w. kreeg aangereikt door beide andere wachtmeesters. Daaruit volgt dat het hof art. 6 lid 4 Politiewet 1993 aldus uitlegt dat de marechaussee alleen maar op grondslag van het vierde lid van art. 6 mag opsporen als die ambtenaar van de marechaussee zélf het strafbaar feit constateert. De vraag is of die uitleg van art. 6 lid 4 Politiewet 1993 correct is.

3.3. Artikel 6 lid 4 Politiewet 1993 is volgens de memorie van toelichting¹⁾ vergelijkbaar met art. 3 lid 3 Aanwijzingsbeschikking opsporingsambtenaren politie en marechaussee 1982, welke bepaling de volgende inhoud had:

Art. 3. 1. De officieren, de onderofficieren en de in artikel 4 genoemde andere militairen der Koninklijke marechaussee zijn met de opsporing van strafbare feiten belast in alle gevallen waarin:

a. zij werkzaam zijn in de uitoefening van de taken welke hun zijn opgedragen bij het Koninklijk besluit van 6 februari 1954, Stb. 45;

b. zij stuiten op feiten, welke jegens de Koninklijke marechaussee worden begaan terzake van de uitoefening van die taken;

c. zij op of nabij een doorlaatpost aan de land- of zee grens, dan wel op een doorlaatpost, gevestigd in een luchthaven, werkzaam zijn;

d. zij, op aanwijzing van de Ministers van Defensie en van Justitie na overleg met de Minister van Binnenlandse Zaken, in samenwerking met de rijks politie of de gemeentepolitie optreden ter opsporing van strafbare feiten.

2. Zij zijn voorts met de opsporing belast:

a. in de gevallen, waarin zij tijdens de uitoefening van de hun opgedragen taken op het gebied van de grensbewaking of het toezicht op vreemdelingen toevalligerwijze op strafbare feiten stuiten;

b. van strafbare feiten, gepleegd door personen behorende tot een internationaal militair hoofdkwartier, als bedoeld in het op 28 augustus

3. Zij zijn buiten de gevallen, genoemd in de voorgaande leden, met de opsporing belast in de gevallen, waarin noodzaak tot optreden bestaat wegens onmiddellijk dreigend gevaar voor eigen of een anders lijf, eerbaarheid of goed.

Elzinga c.s. schrijven dat art. 6 lid 4 Politiewet 1993 niets toevoegt aan art. 1 van de nieuwe Aanwijzingsbeschikking opsporingsambtenaren Koninklijke marechaussee (Regeling van 29 maart 1994, Stcrt. 53), dat als volgt luidt:

De officieren, de onderofficieren en de in artikel 2 genoemde andere militairen der Koninklijke marechaussee zijn met de opsporing van strafbare feiten belast in alle gevallen waarin zij werkzaam zijn in de uitoefening van de taken welke hun zijn opgedragen bij artikel 6 Politiewet 1993 of andere wetten.

Deze auteurs menen dat art. 6 lid 4 nu juist niét vergelijkbaar is met art. 3 lid 3 van de vroegere Aanwijzingsbeschikking. De laatste bepaling gaf iets extra's bij een onmiddellijk dreigend gevaar dat op het pad van de marechaussee kwam bij de uitoefening van haar

¹⁾ Kamerstukken II 1991/92, 22562, nr. 3, p. 22.

taken, maar art. 6 lid 4 herhaalt enkel iets wat al in art. 6 staat, te weten dat de marechaussee bevoegd is tot opsporen indien zij tijdens de uitoefening van haar taken op een strafbaar feit stuit. De bedoeling van de auteurs is kennelijk dat de marechaussee bepaalde politietaken heeft, bij de uitvoering van die politietaken op strafbare feiten kan stuiten die verband houden met die taken en dat dan bepaaldelijk aangewezen dienaren van het Wapen ten aanzien van die feiten opsporingshandelingen kunnen verrichten, zoals het verhoren van een verdachte en het opnemen van diens verklaring in een proces-verbaal.²⁾ Michiels c.s. sluiten zich bij deze schrijvers aan en leggen art. 6 lid 4 aldus uit dat het beklemt toont dat de opsporingsbevoegdheid beperkt is tot de gevallen in het kader van de uitvoering van de politietaken, die limitatief in art. 6 zijn opgesomd.³⁾ Ik vrees echter dat de mening van deze auteurs ook nog onduidelijkheid laat bestaan. Mogen bijvoorbeeld ambtenaren der marechaussee die bij een controle van een vreemdeling 10 kilo cocaïne vinden vervolgens opsporingshandelingen verrichten, zoals het aanhouden van de vreemdeling, het in beslag nemen van de substantie en het testen van de stof? Mogen zij bij de beveiliging van het koninklijk paleis een daar aangetroffen dronken bestuurder een voorlopige ademtest afnemen?

3.4. Omdat uit de wetsgeschiedenis van de Politiewet 1993 niet valt af te leiden dat de wetgever wilde breken met het stelsel van politietaken zoals dat was neergelegd in de Aanwijzingsbeschikking opsporingsambtenaren politie en marechaussee 1982 lijkt het zinvol de blik even op deze beschikking te werpen. Indien het de bedoeling van de schepers van de Aanwijzingsbeschikking 1982 was geweest om de marechaussee bevoegd te maken tot opsporing van alle strafbare feiten waarmee zij op enigerlei wijze te maken krijgen tijdens hun taakuitoefening zou zo een ingewikkeld samenstel van bepalingen als in art. 3 Aanwijzingsbeschikking 1982 neergelegd niet nodig zijn geweest. Dan had het voor de hand gelegen de marechaussee een algemene opsporingsbevoegdheid te geven tijdens de uitoefening van haar taken. Artikel 3 Aanwijzingsbeschikking doet iets anders vermoeden, meer bepaald doordat het in zijn tweede lid onder a expliciet opsporingsbevoegdheid geeft aan bepaalde leden van de marechaussee wanneer zij, tijdens de uitoefening van taken op het gebied van grensbewaking en toezicht op vreemdelingen, toevalligerwijze op strafbare feiten stuiten. Artikel 3 lid 1 onder b en lid 3 geven dat vermoeden vastere grond. Een ruime toekenning van opsporingsbevoegdheden aan de marechaussee maakt zulke toedelingen van bevoegdheid immers overbodig. Indien de marechaussee opsporingsbevoegd zou zijn t.a.v. alle verdenkingen die zij tijdens haar taakuitoefening op haar pad zou vinden zou zij eigenlijk met de reguliere politie gelijkgesteld zijn. De leden van de marechaussee zouden in wezen dan volledige bevoegdheid hebben verdenkingen van strafbare feiten af te handelen als zo een verdenking bij hen opkomt.

Het huidige art. 6 lid 1 onder f Politiewet 1993 bevat ook een indicatie tegen zo een ruime uitleg. Dit onderdeel luidt als volgt:

1. Aan de Koninklijke marechaussee zijn, onverminderd het bepaalde bij of krachtens andere wetten, de volgende politietaken opgedragen:

[...]

f. de uitvoering van de bij of krachtens de Vreemdelingenwet 2000 opgedragen taken, waaronder begrepen de bediening van de daartoe door Onze Minister van Justitie aangewezen doorlaatposten en het, voor zover in dat verband noodzakelijk, uitvoeren van de politietaak op en nabij deze doorlaatposten, alsmede het verlenen van medewerking bij de

²⁾ Elzinga/Van Rest/De Valk, *Het Nederlandse Politierecht*, 1995, p. 64.

³⁾ Michiels/Naeÿé/Blomberg/Boek, *Artikelsgewijs commentaar Politiewet 1993*, 1997, p. 57/58.

aanhouding of voorgeleiding van een verdachte of veroordeelde.

De zinsnede “voor zover in dat verband noodzakelijk” houdt een beperking in die niet past in een ruime uitleg. De woorden wijzen naar mijn mening op de eis van een zekere subsidiariteit die ik niet anders kan uitleggen dan in deze zin dat de reguliere politie hier het voortouw moet worden gegund.

3.5. Het komt mij voor dat een zinnige uitleg van art. 6 deze is, dat er moet worden onderscheiden tussen een onbeperkte opsporingsbevoegdheid, de bevoegdheid tot opsporing van taakgerelateerde strafbare feiten en die tot opsporing van andere feiten. Waar de marechaussee politietaken vervult heeft zij opsporingsbevoegdheid die algemeen en hetzij personeel hetzij territoriaal is bepaald, bijvoorbeeld op luchthavens en defensie terreinen resp. ten aanzien van personen met – kort gezegd – een militaire status. De politietaken op doorlaatposten zijn al aan een restrictie onderhevig.

Daarnaast is de marechaussee bevoegd op te treden wanneer zij dóór het uitvoeren van een taak als de beveiliging van leden van het Koninklijk Huis of het uitoefenen van controle ingevolge de Vreemdelingenwet 2000 op het spoor komt van een strafbaar feit. Als de marechaussee die het koninklijk paleis beveiligt een aanslag verijdelt, mag zij ook de aanslagpleger aanhouden, opsluiten, verhoren, zijn wapens in beslag nemen en verder opsporen. De marechaussee die een vrachtwagen de grens ziet passeren mag op grond van art. 51 lid 1 Vreemdelingenwet 2000 die vrachtwagen controleren. Indien dan inderdaad blijkt dat in de vrachtwagen illegale vreemdelingen verborgen zitten mag de marechaussee, die de chauffeur verdenkt van het misdrijf van art. 197a Sr, proces-verbaal opmaken, de chauffeur aanhouden, de vrachtwagen in beslag nemen en de zaak verder trachten op te helderen. Dat lijkt mij besloten te liggen in art. 1 Aanwijzingsbeschikking opsporingsambtenaren Koninklijke marechaussee.

Wanneer evenwel de marechaussee bij de uitoefening van een van haar taken een strafbaar feit op het spoor komt dat geen verband houdt met die taak maar een toevalstreffer vormt – de ambtenaar van de marechaussee die in de trein met controle op grond van de Vreemdelingenwet 2000 is belast ziet dat iemand een laptop steelt; de marechaussee die politietaken op een legerbasis uitvoert ziet dat buiten de basis een auto wordt gestolen – mag hij direct optreden, maar dient hij wel zo spoedig mogelijk de afhandeling van de zaak aan de commune politie over te geven. Hij stuit dan op een strafbaar feit en is dan bevoegd tot optreden, maar niet onbeperkt. Dat lijkt mij een redelijke zin te zijn van art. 6 lid 4 Politiewet 1993. Dat is ook in lijn met de bedoeling van de wetgever om de marechaussee geen onbeperkte opsporingsbevoegdheid te geven buiten bepaaldelijk genoemde plaatsen en ten aanzien van burgers zonder militaire status en haar qua bevoegdheid van de commune politie te onderscheiden

Dat brengt met zich dat soms de marechaussee onbeperkte opsporingsbevoegdheden bezit, vergelijkbaar met die van de commune politie, dat zij soms complete opsporingsbevoegdheden bezit maar alleen betreffende bepaalde delicten, te weten wanneer zij op het spoor komt van ‘taakgerelateerde’ strafbare feiten, en dat zij soms noodbevoegdheden heeft die ondergeschikt zijn aan die van de commune politie. Dat zou weer in lijn zijn met de bewering van de minister dat art. 6 lid 4 Politiewet 1993 vergelijkbaar is met art. 3 lid 3 Aanwijzingsbeschikking 1982, dat bij wijze van uitzondering opsporingsbevoegdheid gaf aan de marechaussee in geval er noodzaak tot optreden bestond wegens onmiddellijk dreigend gevaar voor eigen of een anders lijf, eerbaarheid of goed. Uit de tekst van deze laatste bepaling spreekt een grote terughoudendheid om de marechaussee opsporingsbevoegd te maken voor alles wat op haar pad komt.

3.6. Het bovenstaande brengt mij tot het oordeel dat de twee aanhoudende ambtenaren

een toevalstreffer scoorden die door de civiele politie diende te worden afgehandeld. De wachtmeester der eerste klasse van de Koninklijke marechaussee M. was niet bevoegd de ademanalyse af te nemen nu de bestuurder geen militaire status had en het delict niet op een plaats is gepleegd waar de marechaussee algemeen opsporingsbevoegd is. Dat leidt er weer toe dat de in het primair tenlastegelegde opgenomen woorden “bij een onderzoek als bedoeld in artikel 8, tweede lid, aanhef en onder a, van de Wegenverkeerswet 1994” niet kunnen worden bewezenverklaard. Naar mijn mening heeft het hof verdachte terecht van het primair tenlastegelegde vrijgesproken.

Omdat het hof niet van een onjuiste uitleg van art. 8 WVW 1994 is uitgegaan is de vrijpraak in cassatie onaantastbaar en is het cassatieberoep niet ontvankelijk.

4. Deze conclusie strekt tot niet-ontvankelijkverklaring van het beroep.

Gerechtshof te Leeuwarden

Strafkamer

Arrest van 31 augustus 2005

Voorzitter: mr. Weenink.

ARREST

op het hoger beroep van de beslissing van de kantonrechter van de rechtbank te Roermond van 26 april 2005 betreffende: [...], wonende te [...].

1. De beslissing van de kantonrechter

De kantonrechter heeft het beroep van de betrokkene tegen de beslissing van de officier van justitie in het arrondissement Roermond ongegrond verklaard. De beslissing van de kantonrechter is aan dit arrest gehecht en maakt daarvan deel uit.

2. Het procesverloop

De gemachtigde van de betrokkene heeft tegen de beslissing van de kantonrechter hoger beroep ingesteld. De advocaat-generaal is in de gelegenheid gesteld een verweerschrift in te dienen, maar heeft van deze mogelijkheid geen gebruik gemaakt.

3. Beoordeling

3.1. Aan de betrokkene is bij inleidende beschikking een administratieve sanctie van € 140,- opgelegd ter zake van “als bestuurder tijdens het rijden een mobiele telefoon vasthouden”, welke gedraging zou zijn verricht op 7 september 2004 om 13:40 uur op de Klagenfurtlaan in de gemeente Venlo.

[...]

3.4. Voor zover de gemachtigde zich in hoger beroep op het standpunt stelt dat de verbalisanten niet bevoegd waren tot het opleggen van de onderhavige administratieve sanctie, overweegt het hof als volgt.

3.5. Artikel 3, eerste lid, WAHV bepaalt dat met het toezicht op de naleving van de in artikel 2, eerste lid, WAHV bedoelde voorschriften zijn belast de bij algemene maatregel van bestuur aangewezen ambtenaren.

3.6. Blijkens het zaakoverzicht van het CJIB heeft de verbalisant S. onder meer het volgende verklaard: “Ik, verbalisant, was belast met de uitoefening van de ingevolge artikel 6 van de Politiewet genoemde grensbewakingstaak/mobiel toezicht van vreemdelingen.”.

3.7. Artikel 2, eerste lid, onder c, van het Besluit administratiefrechtelijke handhaving verkeersvoorschriften 1994 (BABW 1994) bepaalt dat met het toezicht op de naleving, bedoeld in artikel 3, eerste lid, van de wet zijn belast de militairen van de Koninklijke Marechaussee, bedoeld in artikel 141, aanhef en onder c, van het wetboek van Strafvordering, voor de gevallen, waarin deze militairen zijn belast met de uitvoering van de politietaken, bedoeld in artikel 6, eerste lid onder b, c, d, e en f, van de Politiewet 1993.

3.8. Artikel 6, eerste lid, onder f, Politiewet 1993 bepaalt dat aan de Koninklijke Marechaussee, onverminderd het bepaalde bij of krachtens andere wetten, de volgende politietaken is opgedragen: de uitvoering van bij of krachtens de Vreemdelingenwet 2000 opgedragen taken, waaronder de bediening van de daartoe door Onze Minister van Justitie aangewezen doorlaatposten en het, voor zover in dat verband noodzakelijk, uitvoeren van de politietaken op en nabij deze posten, alsmede het verlenen van medewerking bij de aanhouding voorgeleiding van een verdachte of veroordeelde.

3.9. Uit de overwegingen onder 3.5. tot en met 3.8. volgt dat de verbalisant S. bevoegd was tot het opleggen van de administratieve sanctie.

[...]

[Volgt: Bevestiging van de bestreden beslissing. – *Red.*]

Gerechtshof te Leeuwarden

Strafkamer

Arrest van 21 november 2005

Voorzitter: mr. Kalsbeek, *raadsheren:* mrs. Van der Herberg en Aalders.

ARREST

van 21 november 2005 van het gerechtshof te Leeuwarden, meervoudige strafkamer, op het hoger beroep tegen het vonnis van de politierechter in de rechtbank te Leeuwarden van 20 december 2004 in de strafzaak tegen:

[...],

geboren op [...] te [...],

wonende te [...], [...],

verschenen in persoon, bijgestaan door zijn raadsman mr. T. van der Goot, advocaat te Leeuwarden.

Het vonnis waarvan beroep

De politierechter in de rechtbank te Leeuwarden heeft de verdachte bij het vonnis vrijgesproken van het ten laste gelegde.

Gebruik van het rechtsmiddel

De officier van justitie is op de voorgeschreven wijze en tijdig in hoger beroep gekomen. Hij heeft dit hoger beroep aan verdachte doen betekenen.

Het onderzoek ter terechtzitting in hoger beroep

Dit arrest is gewezen naar aanleiding van het onderzoek op de terechtzitting in hoger beroep, alsmede het onderzoek op de terechtzitting in eerste aanleg.

Tenlastelegging

Aan dit arrest is gehecht een fotokopie van de inleidende dagvaarding. De inhoud van de tenlastelegging wordt geacht hier te zijn overgenomen.

De vordering van de advocaat-generaal

De advocaat-generaal heeft gevorderd dat het hof verdachte veroordeelt tot een geldboete van € 370,-, bij niet betalen te vervangen door zeven dagen hechtenis, alsmede tot een ontzegging van de rijbevoegdheid voor de duur van zes maanden, waarvan drie maanden voorwaardelijk.

Vrijspraak

Het hof acht niet bewezen hetgeen aan verdachte is ten laste gelegd, zodat hij daarvan moet worden vrijgesproken.

Het hof overweegt met betrekking tot deze vrijspraak het volgende. In deze zaak is proces-verbaal opgemaakt door leden van de Koninklijke marechaussee. De militairen van de Koninklijke marechaussee, bedoeld in artikel 141, aanhef en onder c, van het Wetboek van Strafvordering, zijn bevoegd tot het verrichten van opsporingshandelingen in de gevallen, genoemd in artikel 6, eerste lid, van de Politiewet.

Bij de Aanwijzingsbeschikking opsporingsambtenaren Koninklijke marechaussee (Regeling van 29 maart 1994, Stcrt 70) zijn als zodanig aangewezen: de officieren, de onderofficieren en beroepsmarechaussees der eerste klasse, aangesteld voor onbepaalde tijd, op wier akte van aanstelling hun bevoegdheid door of namens de commandant der Koninklijke marechaussee is aangetekend.

Artikel 6, eerste lid, aanhef en onder b Politiewet 1993 luidt:

“Aan de Koninklijke marechaussee zijn, onverminderd het bepaalde bij of krachtens andere wetten, de volgende politietaken opgedragen:

b. de uitvoering van de politietaak ten behoeve van Nederlandse en andere strijdkrachten, alsmede internationale militaire hoofdkwartieren en ten aanzien van tot die strijdkrachten en hoofdkwartieren behorende personen.”

In het (aanvullend) proces-verbaal van 3 januari 2005, opgemaakt door betreffende leden van de Koninklijke marechaussee zijn de navolgende zinnen opgenomen: “Wij, verbalisanten, waren belast met de uitvoering van de politietaak ten behoeve van de Nederlandse en andere strijdkrachten, als genoemd in artikel 6 van de Politiewet. Deze taak wordt vierentwintig uur per dag uitgevoerd door personeel van de brigade Koninklijke Marechaussee te Leeuwarden in de gehele provincie Friesland. Op datum en tijd voornoemd waren wij, verbalisanten, belast met de toezichthoudende taak ten behoeve van de militaire justitiabelen.”

De advocaat-generaal stelt zich op het standpunt, dat de betreffende leden van de Koninklijke marechaussee – conform artikel 6, lid 4, Politiewet – (ook) beschikten over een opsporingsbevoegdheid ten aanzien van niet-militairen, nu zij bij de uitoefening van de hiervoor omschreven taak zijn gestuit op een strafbaar feit.

Naar het oordeel van het hof dient laatstgenoemde bepaling evenwel beperkt te worden verstaan, in die zin dat opsporingsambtenaren van de Koninklijke marechaussee bevoegd zijn tot opsporing, indien verdachte een militair is of wanneer er een redelijk vermoeden bestaat dat een strafbaar feit is begaan en dat de opsporing van dat feit geschiedt ten behoeve van de Nederlandse strijdkrachten.

Een uitleg, zoals door de advocaat-generaal voorgestaan, brengt naar het oordeel van het hof mee dat aan de beperking van bevoegdheden van leden van de Koninklijke mare-

chaussee, zoals die besloten ligt in de regeling als boven aangegeven, (bijna) geen betekenis meer wordt gegeven.

Nu in de onderhavige zaak verdachte geen militair is en de ten aanzien van verdachte verrichte opsporingshandelingen in geen verband met enig de strijdkrachten dienend belang staan, zijn deze opsporingshandelingen naar het oordeel van het hof onbevoegd verricht. De resultaten daarvan kunnen daarom niet voor het bewijs worden gebruikt. Omdat het overige voorhanden zijnde bewijsmateriaal naar 's Hofs oordeel onvoldoende is om het tenlastegelegde bewezen te verklaren, zal het hof verdachte vrijspreken van het hem tenlastegelegde.

[Volgt: Vrijspraak. – Red.]

NASCHRIFT

1. In elk van de hiervoor weergegeven uitspraken is de vraag aan de orde wanneer de Koninklijke marechaussee (KMar) tot 'opsporing'⁴⁾ bevoegd is, c.q. tot welke feiten haar bevoegdheden zich uitstrekken. Art. 141 Sv bepaalt dat aangewezen militairen van de KMar met de opsporing van strafbare feiten zijn belast; bedoelde aanwijzing heeft plaatsgevonden in de Aanwijzingsbeschikking opsporingsambtenaren Koninklijke marechaussee, waarvan art. 1 de bevoegdheid van militairen van de KMar beperkt tot gevallen waarin zij werkzaam zijn in de uitoefening van taken die hun in de Politiewet of in andere wetten zijn opgedragen. Art. 6 lid 1 Politiewet 1993 draagt de KMar de politietaak op ten behoeve van de Nederlandse en andere strijdkrachten, internationale militaire hoofdkwartieren en ten aanzien van tot die strijdkrachten en hoofdkwartieren behorende personen.

Aldus is de opsporingsbevoegdheid van de KMar beperkt tot strafbare feiten waarop zij in de uitoefening van haar militaire politietaken stuit. Art. 6 lid 4 Politiewet 1993 lijkt dit ten overvloede te herhalen, want dat bepaalt dat de militair van de KMar die krachtens art. 141 Sv opsporingsbevoegdheid heeft, bevoegd is op te treden indien hij bij de uitoefening op strafbare feiten stuit. Of houdt art. 6 lid 4 Politiewet 1993 een uitbreiding van de bevoegdheden van de KMar in, doordat haar een voorwaardelijke maar onbeperkte opsporingsbevoegdheid wordt toegekend? M.a.w. is de KMar ook bevoegd tot opsporing van strafbare feiten waarop zij in de uitoefening van haar politietaken stuit, maar die daaraan niet gerelateerd zijn? Hoe te oordelen over gevallen waarin de KMar toevallig stuit op feiten waarvan de opsporing niet in haar politietaken besloten ligt? Die vraag moest in de hiervoor weergegeven uitspraken beantwoord worden.

2. Het arrest van de Hoge Raad betreft een vermoedelijke overtreding van art. 8 lid 2 WWV 1994 (rijden onder invloed). De aandacht van twee marechaussees was getrokken door het lawaai dat (de uitlaat van) de door verdachte bestuurde auto produceerde; toen

⁴⁾ Het arrest van het Hof Leeuwarden van 31 augustus 2005 betreft een zgn. Mulder-feit. Nu verboden gedragingen waarvan de afdoening door de WAHV wordt beheerst geen strafbare feiten zijn, kan ten aanzien daarvan niet van 'opsporing' worden gesproken; vgl. art. 132a Sv. De bevoegdheid van de KMar ter zake is dan ook afzonderlijk geregeld, in het BABW. Kortheidshalve - en omdat de uitspraken in essentie dezelfde problematiek betreffen - gebruik ik niettemin het woord 'opsporing'.

⁵⁾ Hoe die verdenking ontstond blijkt uit arrest noch conclusie, maar - naar ik aanneem - wel uit het desbetreffende proces-verbaal. A-G noch HR valt nl. over 's Hofs overweging dat de verdenking van rijden onder invloed ontstond bij een onderzoek naar de staat van de uitlaat. Dat lijkt mij sterk: uit de staat van het voertuig kunnen geen conclusies getrokken worden met betrekking tot de staat waarin de bestuurder verkeerde.

zij een onderzoek instelden ontstond bij hen de verdenking van overtreding van art. 8 lid 2 WWV 1994.⁵⁾ De marechaussees brachten de verdachte over naar de brigade Heerlen, waar een derde marechaussee bij hem een onderzoek van uitgedemde lucht afnam. Dat bevestigde de verdenking: bij verdachte werd een ademalcoholgehalte van 860 µg geconstateerd.

Het Hof sprak verdachte echter vrij, op de grond dat het bewijs tegen hem onrechtmatig verkregen was: omdat de wachtcommandant die de ademanalyse had afgenomen niet kon gelden als opsporingsambtenaar in de zin van art. 159, aanhef en onder a WWV 1994, was hij op grond van art. 163 WWV 1993 niet bevoegd verdachte te bevelen zijn medewerking aan het onderzoek te verlenen. Derhalve was geen sprake van een onderzoek als bedoeld in art. 8 lid 2 WWV 1994. Daartoe overwoog het Hof dat art. 6 lid 4 Politiewet 1993 de opsporingsbevoegdheid van militairen van de KMar beperkt tot gevallen waarin zij bij de uitoefening van hun politietaken – die hun ten behoeve van de Nederlandse en andere strijdkrachten zijn opgedragen – op strafbare feiten stuiten. Van zo'n geval was echter geen sprake, want verdachte was geen militair. De marechaussees bij wie de verdenking van rijden onder invloed ontstaan was, hadden hem aan de reguliere politie moeten overdragen, opdat een bevoegde functionaris een ademanalyse kon afnemen.

Volgens de A-G Machielse had het Hof aldus overwegende de grondslag van de tenlastelegging niet verlaten.⁶⁾ Gezien (de redactie van) art. 6 Politiewet 1993, gezien in samenhang met (de voorgeschiedenis van) de Aanwijzingsbeschikking, moet worden onderscheiden tussen onbeperkte opsporingsbevoegdheid, de bevoegdheid tot opsporing van feiten gerelateerd aan de politietaken van de KMar en de bevoegdheid tot opsporing van andere feiten. Onbeperkt – althans, wat de opgespoorde feiten betreft – is de opsporingsbevoegdheid van de KMar alleen waar zij haar militaire politietaken uitoefent. Daarnaast is zij bevoegd tot opsporing van strafbare feiten waarop zij in de uitoefening van haar beveiligings- en controletaken stuit. Buiten die gevallen – bij 'toevalstreffers' – mag de KMar wel optreden, maar moet zij de zaak zo spoedig mogelijk aan de reguliere politie overdragen. Zo'n geval deed zich hier voor.

De Hoge Raad volgt de A-G niet. Evenals het Hof onderscheidt de Hoge Raad tussen de bevoegdheid van de marechaussees bij wie de verdenking was gerezen en de bevoegdheid van de wachtcommandant die de ademanalyse afnam, maar met een andere uitkomst. De aard van het feit waarop de verdenking betrekking had is in dit verband van bijzonder belang: verdenking en ademanalyse zijn zo zeer verweven, dat de marechaussee bij wie de verdenking gerezen is bevoegd is te bewerkstelligen dat ademanalyse plaatsvindt. En omwille van de doelmatigheid van de opsporing mag zo'n onderzoek ook door een daartoe aangewezen militair worden verricht.

3. Het eerste hiervoor weergegeven arrest van het Hof Leeuwarden betreft de vraag of een militair van de KMar bevoegd was tot oplegging van een administratieve sanctie op grond van de WAHV. Toen de desbetreffende militair – die met grensbewaking belast was – in zijn dienstvoertuig een personenauto passeerde, had hij gezien dat de bestuurder daarvan een mobiele telefoon aan zijn oor gedrukt hield. Het betreft een – in de woorden van de A-G Machielse – 'toevalstreffer'. Maar dergelijke toevalstreffers zijn door de wetgever ondervangen. Art. 2 lid 1, aanhef en onder c BABW – waarnaar art. 3 lid 1 WAHV verwijst – draagt het toezicht op de naleving van de in art. 2 lid 1 WAHV bedoelde voorschriften nl. op aan militairen van de KMar belast met de uitvoering van de politietaken

⁵⁾ I.c. gold art. 430 (oud) Sv nog, dat cassatie van vrijspraken uitsloot. Volgens vaste rechtspraak van de Hoge Raad zag deze bepaling echter niet op zgn. onzuivere vrijspraken, als was vrijgesproken van iets anders dan ten laste gelegd was.

bedoeld in art. 6 lid 1, aanhef en onder b-f Politiewet 1993. Dat zijn alle politietaken van de KMar, met uitzondering van de beveiliging van leden van het Koninklijk Huis en beveiligingswerkzaamheden ten behoeve van De Nederlandsche Bank; alleen in de uitoefening van die taken zijn militairen van de KMar niet bevoegd op naleving van de verkeersregels toe te zien.

4. De bevoegdheid van de KMar tot toezicht op naleving van de voorschriften bedoeld in art. 2 lid 1 WAHV is dus ruimer dan haar bevoegdheid tot opsporing van strafbare feiten. Maar laatstbedoelde bevoegdheid lijkt nu ook weer niet zo beperkt opgevat te moeten als het Hof Leeuwarden in zijn tweede hiervoor weergegeven arrest doet. Uit het arrest blijkt niet onder welke omstandigheden verbalisanten op het ten laste gelegde feit – rijden onder invloed – gestuit waren, maar die lijken voor het Hof ook niet ter zake te doen. Het Hof overweegt kortweg dat militairen van de KMar slechts opsporingsbevoegd zijn als de verdachte militair is, dan wel de opsporing geschiedt ten behoeve van de Nederlandse strijdkrachten. Deze overweging is niet alleen in strijd met de letter van art. 6 lid 1, aanhef en onder b Politiewet 1993 – dat het Hof nota bene citeert – zij lijkt bovendien voorbij te gaan aan het hiervoor weergegeven arrest van de Hoge Raad. De KMar moge dan niet in de eerste plaats belast zijn met toezicht op naleving van voorschriften gesteld bij of krachtens de Wegenverkeerswet, c.q. met opsporing van overtredingen daarvan, als zij in de uitoefening van haar politietaken op een – al of niet daaraan gerelateerd – strafbaar feit stuit, kan zij niet doen alsof haar neus bloedt. Dat verschil van mening mogelijk is met betrekking tot de vraag hoe ver haar bevoegdheden dan reiken – ik verwijs naar de conclusie van A-G Machielse – doet daaraan niet af.

5. Te vrezen is dat de hiervoor weergegeven rechtspraak illustratief is voor de verwarring die vooralsnog bestaat met betrekking tot de opsporingsbevoegdheid van de KMar. Verdachten varen daar – niet altijd ten onrechte – wel bij, maar voor de handhavingspraktijk is deze verwarring fnuikend. De marechaussee die de taken die hem door de wetgever zijn opgedragen naar eer en geweten uitvoert moet erop kunnen vertrouwen dat de rechter zijn proces-verbaal niet als onbevoegdlijk opgemaakt ter zijde zal stellen. De middelen die aan onnodige processen verspild worden kunnen nuttiger worden besteed. Wetswijziging – waaraan naar verluidt gewerkt wordt – is dan ook dringend gewenst.

M.M.D.

OPMERKINGEN EN MEDEDELINGEN

De dood van Overste Mussert

Weerwoord op een reactie van Prof. Mr. G. L. Coolen

door

MAJOR B.D. H. KLEINGELD

Prof. Mr. Coolen publiceerde onlangs (begin 2006) in het Militair Rechtelijk Tijdschrift een bijdrage als reactie op het door mij geschreven boekje ‘De dood van overste Mussert’, een reconstructie.¹⁾

Voor mijn boekje heb ik grondig onderzoek verricht en naar eer en geweten daarvan verslag gedaan. Ik heb daarom tegen de reactie van prof. Coolen een aantal primaire bezwaren.

1. De bijdrage van prof. Coolen wordt door mij ervaren als een slag onder de gordel wanneer hij bij herhaling stelt dat in mijn boekje - brochure zoals hij het noemt - weloverwogen, enige saillante bijzonderheden zijn weggelaten, zodat daardoor een vertekend beeld van de werkelijkheid zou zijn gegeven.

2. Nergens in mijn publicatie heb ik beweerd dat ik verraad door overste Mussert bewezen acht. Mijn woorden zijn zorgvuldig gekozen en ik dring er op aan bij historici van naam, hun beweringen met betrekking tot deze zaak te nuanceren. (zie hoofdstuk VII - EPILOOG, van mijn boekje). Het staat prof. Coolen natuurlijk vrij met mij van mening te verschillen maar ik zie niet in waarom hij daar een zo venijnige en insinuerende schrijfrant voor nodig heeft.

Dat prof. Coolen ook inhoudelijk op onjuiste gronden argumenteert, zal ik hieronder aantonen.

Warhoofdigheid van Mussert

Prof. Coolen voert een uitspraak van kolonel M. C. H. Calmeyer aan, wanneer deze voor de Enquête Commissie Regeringsbeleid 1940-1945 een verklaring aflegt over de ‘warhoofdigheid’ van overste Mussert. Prof. Coolen heeft dit aspect naar zijn zeggen in mijn boekje gemist en noemt dit “een opvallende leemte”.

Prof. Coolen richt zijn kritiek uitsluitend op de hoofdstukken III en IV zodat het hem misschien is ontgaan dat in hoofdstuk II deze omstandigheid en de achtergrond van de geestelijke gesteldheid van overste Mussert uitvoerig is behandeld.

Het Vriesebrug incident

Prof. Coolen noemt het niet opnemen van verklaringen van Thomson - in de meidagen chef-staf van de Vesting Holland - voor de Enquête Commissie Regeringsbeleid, “weloverwogen”.

De verklaring van Thomson was weinig overtuigend en dat liet de voorzitter van de subcommissie ook duidelijk merken. Getuige Thomson was in de meidagen v er verwijderd en niet betrokken bij het strijdtoneel in Dordrecht. Hij verklaarde - nota bene ruim acht jaar

¹⁾ De dood van overste Mussert, een reconstructie (2004). In eigen beheer uitgegeven, H. Kleingeld Haelen.

na dato - dat hij zich enerzijds niet kon voorstellen dat Mussert verraad heeft gepleegd en anderzijds zich héél goed kon voorstellen dat Mussert had bevolen niet te schieten op de tanks.....

De voorzitter van de subcommissie van de ECR zei in dit verband tegen Thomson: ‘Ik kan mij voorstellen, dat hij (Mussert) zoiets gezegd heeft, als hij ze (de tanks) niet in actie heeft gezien. Maar één der getuigen heeft verklaard, dat hij er zelf bij stond en zag, dat die tanks in het offensief waren en dat hij toen nóg die opmerking maakte.’ (om niet te schieten)

Hierop antwoordde Thomson: “Ik weet dat niet; ik heb dat niet gehoord, maar met getuigenverklaringen onder die omstandigheden ben ik altijd voorzichtig.”

Thomsons verklaring is oppervlakkig en weinig expliciet. Hij wist niets zeker en kon dat ook niet, hij was er onvoldoende bij betrokken en had “alles van horen zeggen”. Hij vond zijn eigen ontwijkende uitspraak over ‘getuigenverklaringen’ blijkbaar waardevoller dan de eensluidende verklaringen van een aantal getuigen van zeer korte tijd na dato.

Verder zei Thomson nog dat overste Mussert over “heel beperkte geestvermogens” zou beschikken. Deze opmerking komt ook nogal vreemd over. Overste Mussert volgde op de Koninklijke Militaire Academie de zware opleiding tot officier der artillerie en had al vele functies bekleed. Hij was zeker een nerveuze persoonlijkheid en waarschijnlijk volkomen onbekwaam voor de functie onder de gegeven omstandigheden, maar hij was bepaald niet dom. De zwakke verklaring van deze getuige tast de integriteit van het verhaal in mijn boekje niet aan.

In dit verband breng ik nóg een uitspraak van Calmeyer voor de Enquête Commissie onder de aandacht. Deze officier - die in mei 1940 in nauw contact met de troepen in Dordrecht heeft gestaan - verrichtte dadelijk na de capitulatie onderzoek naar de gang van zaken op het Eiland van Dordrecht.

Hij verklaarde o.m. dat Mussert, na het bevel van Commandant Vesting Holland, de stad te ontruimen, aanvankelijk weigerde de troepen van het garnizoen Dordrecht toestemming te verlenen de stad te verlaten.

In plaats daarvan gaf Mussert opdracht tot de laatste man stand te houden en wenste in Dordrecht te blijven. Zijn stafofficieren wisten hem ten langen leste ervan te overtuigen dat het beter was om mee te gaan naar Papendrecht!

Ondanks het feit dat Calmeyer in 1940 naar zijn zeggen geen positief bewijs van verraad door Mussert had aangetroffen, zei hij in dit verband tegen de voorzitter van subcommissie II: ...

“Op het laatste moment ging hij tóch mee naar Papendrecht. Wanneer hij nu helemáál gebleven was, dan zou men kunnen zeggen: ‘hij wilde niet ontruimen ten einde in Duitse handen te vallen’, maar dat heeft hij niet gedaan, hij is als allerlaatste overgestoken. Ik hui-
ver om te zeggen dat hij verraad heeft gepleegd.”²⁾)

Uit deze laatste zin en de context waarin hij werd uitgesproken blijkt dat Calmeyer een beschuldiging van verraad dicht genaderd was.

²⁾ ECR 40-45, pag. 311-10049

Het K-rollen incident

Mussert gaf de bezetting van de Joh. De Wittbrug opdracht deze hindernis voor tanks (K-rollen) te verwijderen. Ook nu draagt Prof. Coolen een verklaring van Thomson aan, waarin deze stelt dat er een omstandigheid was die misschien een ander gezichtspunt kon opleveren, namelijk dat de K-rollen het vervoer van gewonden en de verplaatsing van eigen troepen mogelijk zou verhinderen. Dit laatste als rechtvaardiging voor de opdracht deze rollen te verwijderen.

Prof. Coolen ziet over het hoofd dat deze verklaring niet volgde op een vraag van de voorzitter van de subcommissie. Het antwoord van Thomson was veeleer een manoeuvre om te vermijden rechtstreeks in te gaan op wat de voorzitter hem juist had voorgelezen.

Wat was er tijdens het verhoor aan de hand?

De voorzitter van de subcommissie, kennelijk ontevreden over de ontwijkende uitspraken van de getuige m.b.t. het optreden van Mussert bij het Vriesebrug incident, confronteerde hem met uitspraken die Calmeyer eerder voor de commissie had afgelegd. Ik citeer de voorzitter³⁾:

“Ter nadere precisering van hetgeen wij zojuist besproken hebben, zal ik u (Thomson) nog voorlezen wat kolonel Calmeyer in antwoord op een onzer vragen heeft gezegd over Mussert:

“Ja, want hij heeft zich ten opzichte, van (...) wat zich later in Dordrecht heeft afgespeeld, zeer vreemd gedragen. Hij heeft o.a. tijdens de vechtwagenaanval op Dordrecht herhaaldelijk bevolen niet te schieten, omdat het Franse pantserwagens zouden zijn, terwijl het Duitse waren. Een zoon van overste Boots, ik weet niet of ik goed doe, om dat te vertellen, is ook gesneuveld, eigenlijk door zijn ingrijpen. Er is een aanval gedaan (...) op een van de bruggen van Dordrecht, die verdedigd werd o.a. door de reserve luitenant Boots. Daar was een dekking gemaakt van stenen en dergelijke dingen. Die vechtwagens kwamen daar aan en de overste Mussert, die op dat punt stond, zei tegen luitenant Boots: ‘Niet schieten, het zijn Franse pantserwagens. Kijk maar.’ Toen richtte de luitenant Boots zich achter die dekking op, om er naar te kijken en op het zelfde moment gaf die pantserwagen een vuurstraal en hij viel dood neer.”

De voorzitter: Toen wist de overste dan toch wel, dat het blijkbaar Duitsers waren, na dat schot!

Calmeyer: Ja, maar desondanks heeft hij toen daarna nog opdracht gegeven om de K-rollen, dat waren van die rollen draad, die men zo kon uitrollen, om de wegen te versperren - om die op te rollen, om doorgangen te laten voor het eigen verkeer.

De voorzitter: Daarna?

Calmeyer: Ja. Dat heeft vooral, ook bij de wielrijders, zeer veel kwaad bloed gezet. De voorzitter: Dat lijkt mij toch ook wel een zeer positieve aanduiding voor een veraadsmentaliteit.”

Thomson krijgt nu het woord en vermijdt in zijn antwoord rechtstreeks commentaar op hetgeen zojuist door de voorzitter is voorgelezen en komt met een ander gezichtspunt. Thomson: “Er is een omstandigheid, die misschien een ander gezichtspunt oplevert. Men had in Dordrecht het vervoer van de gewonden die uit de buitenrand van Dordrecht kwamen en naar de verschillende hospitalen en ziekeninrichtingen in Dordrecht moesten wor-

³⁾ ECR 40-45, pag. 542-17706

den vervoerd, wanneer men de K-rollen had uitgelegd, zouden de wegen absoluut zijn versperd, zodat het vervoer van de gewonden en de verplaatsing van de eigen troepen niet had kunnen plaats vinden.....”.

De voorzitter (die het verhaal kennelijk weinig overtuigend vond) hield er maar mee op en zei: “Er worden blijkbaar verschillende conclusies aan vastgeknoopt”. En ging over op een ander onderwerp.

Situatie aan de Joh. De Wittbrug

De troepen aan het front hadden na de tankaanval hun verdediging weer op orde gebracht, met het oog op een mogelijk herhaalde aanval van tanks. Mussert gaf opdracht de K-rollen te verwijderen, nota bene het enige middel dat de troepen hadden. Deze opdracht was, gegeven de tactische situatie, geheel misplaatst en volkomen onbegrijpelijk. Aangezien het bevel over de troepen berustte bij overste Mijsberg, was deze opdracht bovendien onbevoegd gegeven.

De opmerking van Thomson, die zoals gezegd niet betrokken, noch ooggetuige bij het incident was, is ongeloofwaardig.

Voor alle verdedigde bruggen in de Dordtse binnenstad waren al Duitse tanks in actie geweest. Verkeer door dit front, op dat moment, was uiteraard volkomen ondenkbaar. De tanks hadden, mede door toedoen van overste Mussert al vele slachtoffers geëist. Een enkel citaat van de sergeant-majoor J.H. Goedmakers: “De overste riep: Doe die K-rollen weg, het zijn vrienden. Waarop ik riep: Misschien van u, maar niet van ons! Overste Mussert kon net zo goed als ik aan het grote zwarte kruis zien dat het Duitse tanks waren”. Had Mussert misschien een geheel andere motivatie?

Merkwaardig dat prof. Coolen de ongeloofwaardige inbreng van Thomson over het K-rollen incident in mijn publicatie node heeft gemist.

Stuiptrekkend achtergelaten?

Als bewijs voor zijn stelling, dat in mijn boekje “onmiskkenbaar weloverwogen” bepaalde informatie werd weggelaten, voert prof. Coolen aan dat overste Mussert, stuiptrekkend zou zijn achtergelaten. Hij suggereert daarmee een zeer verwijtbaar handelen van Bom en Kruithof en baseert zich op het HHO van overste Mijsberg, Regimentscommandant van 2RW, van 14 mei 1940.

Prof. Coolen kan zijn kwalificatie “onmiskkenbaar weloverwogen” niet waar maken. Hij legt bovendien een onterechte verdachtmaking tegen Bom en Kruithof op tafel en heeft waarschijnlijk het HHO verkeerd geïnterpreteerd.

Onderstaand bewijs ik dat prof. Coolen ongelijk heeft.

Direct nadat Mussert getroffen was neergevallen, werden alle aanwezigen door kapitein Bom naar buiten gecommandeerd. Na ontwapend te zijn kregen Den Boer en Van der Mark gelegenheid hun helm op te halen. Terug in de vergaderruimte zag Den Boer - die letterlijk over Mussert moest heen stappen - de overste nog stuiptrekken. Den Boer heeft daar echter niet dadelijk melding van gemaakt. Dit gebeurde pas veel later die dag, tijdens het HHO. Van der Mark, die aan de andere kant van de tafel moest zijn, zag geen teken van leven bij Mussert. Dat blijkt ook wel uit zijn uitspraak, toen de heren voor verhoor werden afgevoerd: “Het is wel jammer, maar er is een grote zorg van mij afgenomen”. Van

der Mark ging er kennelijk vanuit dat Mussert al dood was.

Het HHO laat er geen twijfel over bestaan dat zowel Bom als Kruithof er voetstoots van uit zijn gegaan dat de schoten een onmiddellijk einde aan het leven van Mussert hadden gemaakt.

- Bom verklaarde o.m.: “...Ogenblikkelijk hierop schoot de Lt Kruithof met 4 schoten den overste Mussert dood. (...) De overste viel neer en was kort daarna dood”....

- Kruithof verklaarde o.m.: “...Hierop draaide de overste zich naar mij toe en zegt: “Schiet dan als je het lef hebt” en onmiddellijk daarop grijpt hij naar zijn revolver. (...) Ik heb hem met 4 schoten neergelegd.” ...

- Agent van politie Van Roon verklaarde op 21 juni 1940 dat hij nadat de anderen uit de vergaderkamer vertrokken waren, in opdracht van kapitein Bom het pistool uit Musserts tas haalde en vervolgt met: “De overste gaf geen teekenen van leven meer”.

De prioriteit voor Bom en Kruithof kwam daardoor vanzelfsprekend, te liggen bij de afhandeling van de gearresteerde officieren.

Wat voor Prof. Coolen kennelijk een veelzeggend voorval is, dat naar hij stelt opzettelijk werd weggelaten, is niet meer dan een stukje informatie dat weinig toevoegt aan het verhaal. Het werpt er zeker geen ander licht op. Misschien is Prof. Coolen bereid hierover na te denken.

De prikkelende vraag of Mussert verraad pleegde blijft nog onbeantwoord. De verdenking tegen hem was echter begrijpelijk en gerechtvaardigd. Alle dingen overziende kan naar mijn mening niet worden uitgesloten dat de overste het Duitse leger niet al te zeer afbreuk wilde doen en gelijktijdig zijn eer als Nederlands officier niet wilde verliezen.

Een reactie op een artikel

door

MAJOR B.D. H. KLEINGELD

In het MRT van 2004, Afl. 5 schreef prof. G. L. Coolen een artikel met de titel “Een geval van feitelijke insubordinatie”, waarin hij ingaat op de zaak tegen Bom en Kruithof, naar aanleiding van de dood van overste Mussert, in de meidagen van 1940. Op 14 mei wilden deze twee officieren der Wielrijders, de van verraad verdachte overste arresteren teneinde te voorkomen dat deze overste opnieuw een niet gewenste invloed op de operatie zou krijgen. De arrestatiepoging liep uit de hand. Luitenant Kruithof loste de schoten die aan het leven van overste Mussert een einde maakten.

In zijn publicatie van 2004, “Een geval van feitelijke insubordinatie” wordt door prof. Coolen voornamelijk ingegaan op de rechtsgang van de zaak Bom/Kruithof. Dit proces kan niet worden losgezien van de geschiedenis in ruimere zin met overste Mussert in de meidagen. Dat blijkt ook uit het feit dat prof. Coolen kennelijk geïnspireerd was commentaar te leveren (2006) op mijn publicatie “De dood van overste Mussert”, een reconstructie.

Als niet (militair) jurist zij het mij veroorloofd toch enige kritische kanttekeningen te maken.

De feiten zijn door prof. Coolen grotendeels correct weer gegeven. Waar dit naar mijn mening niet geheel correct geschiedt, “verkleurt” de waarheid. Onderstaand toon ik dat aan.

Ik ben het met prof. Coolen eens dat de zaak Bom/Kruithof voor de bevoegde rechter moest worden gebracht. Dat had in dit geval de Nederlandse Krijgsraad moeten zijn, aangezien deze eind 1940 werd opgeheven kon dat niet meer. De zaak bleef liggen, tot begin 1942. Het op last van de bezetter opgerichte Vrederechtshof bracht begrijpelijkerwijs naast een personele verschuiving ook een verandering in de opvattingen over het recht. Deze connotatie geeft prof. Coolen helaas niet. Integendeel er klinkt geen enkele kritische noot door over dit Vrederechtshof. Het blijft in tact als een ‘edelachtbaar’ college. In zijn verdere betoog citeert prof. Coolen herhaaldelijk zinsneden uit het arrest van dit college, zónder deze uitspraken te toetsen aan iets wat ik zou willen omschrijven als ‘een bepaalde wáárde of een beoordeling achteraf van hoe wij hier over zouden moeten denken’.

Dit laat prof. Coolen achterwege. De lezer kan de indruk krijgen dat hij wel kan instemmen met de door het Vrederechtshof gegeven overwegingen. Dat is jammer want het Vrederechtshof wás uiteraard géén ‘edelachtbaar’ college, zoals onderstaand blijkt.

- President - Dr. J. Carp, de partijjurist van de NSB;
- Procureur-generaal - Prof. Mr. Dr. R. Van Genechten, een vooraanstaand lid van de NSB, hij was in België na W.O. I wegens landverraad ter dood veroordeeld, maar had asiel gekregen in ons land.
- Rechter Commissaris - Mr. P.M.C.J. Hamer, lid NSB, werd tijdens de bezetting benoemd tot Hoofdcommissaris van politie in Den Haag;
- Militair lid van het Hof - Luitenant generaal b.d. H. Seyffardt, voormalig bevelhebber, was oprichter/organisator van de Nederlandse SS Divisie.

Bovenstaande personen werden tijdens de Bijzondere Rechtspleging in 1945 gestraft voor hun daden. Dr. Carp kreeg wegens het voeren van landsverraderlijke processen 12 jaar gevangenisstraf. Hij heeft zijn straf uitgezeten.

Prof. Van Genechten stond op 3 oktober 1945 terecht. Onder punt twee van de tenlastellegging had Mr. J. Zaaier gesteld: “Het opzettelijk, en op partijdige wijze, in een geest tegengesteld aan die van het tegen Duitsland oorlogvoerende Nederland, optreden als procureur-generaal bij de behandeling van de strafzaak tegen Bom en Kruithof in verband met de dood van overste Mussert.” Van Genechten werd op 17 oktober 1945 ter dood veroordeeld, maar pleegde op 13 december van dat jaar zelfmoord.

Mr. Hamer werd veroordeeld tot 10 jaar gevangenisstraf en zijn pensioen werd hem ontnomen.

Lt. Generaal Seyffardt, werd in 1943 door ‘het verzet’ voor zijn huisdeur geliquideerd.

Misschien was een connotatie van prof. Coolen op zijn plaats geweest?

Prof. Coolen wekt de indruk dat het eindoordeel van het Vrederechtshof wel in overeenstemming zou zijn met de aard van de gepleegde feiten en de personen van de daders. Ook dat de daders misschien wel van geluk mochten spreken toen zij bij de bevrijding van

ons land, dadelijk in vrijheid werden gesteld. Als niet-jurist meet ik mij geen oordeel aan, ik stel echter vast dat de rechters van de Bijzondere Rechtspleging daar kennelijk heel anders over dachten, (zie boven).

De wijze waarop prof. Coolen de toedracht van de gebeurtenissen in de meidagen in Dordrecht schildert is enigszins tendentiekus. Zo schrijft hij over “merkwaardige beslissingen van Mussert die in het geheel niet worden begrepen”. Bedoelt de professor dat die beslissingen mogelijk wel goed bedoeld waren? Of wellicht door niet zo slimme Nederlandse militairen beter begrepen hadden moeten worden?

Even verder in zijn betoog schrijft prof. Coolen dat “in de nacht van 13 op 14 mei generaal van Andel besluit de stad (Dordrecht) prijs te geven”. Dit is geheel onjuist. Het bevel tot de terugtocht uit Dordrecht bereikte de troepen in elk geval niet later dan op 13 mei te ca 15.00 uur.

Prof. Coolen schrijft verder: “Overste Mussert vertrekt in de nacht van 13 op 14 mei naar Sliedrecht”. Dat laatste is wel juist maar hij vertelt er niet bij dat Mussert de middag van de 13e mei niet wenste terug te trekken. Dat M. aanvankelijk de kantonnementstroepen geen toestemming gaf voor de terugtocht. Dat hij dit uiteindelijk wél deed, na aandringen van twee van zijn compagniescommandanten, en dat de helft van zijn compagnieën toen al uit eigen beweging met de eenheden van de Lichte Divisie waren vertrokken. Desondanks wilde Mussert zelf op zijn post blijven. Toen het bijna te laat was konden zijn stafofficieren hem overtuigen toch mee te gaan.¹⁾ Als allerlaatste ging hij met de veerpont over naar Papendrecht.²⁾ Hierna werden de ponten tot zinken gebracht.

Prof. Coolen gebruikt enkele voor de ECR 40-45 afgelegde verklaringen om de juistheid van het oordeel van het Vrederechtshof te adstrueren. Sommige verklaringen zijn echter uit hun context geraakt, en in een andere volgorde geplaatst, waardoor wellicht onbedoeld een niet correcte duiding ontstaat.

Zo citeert prof. Coolen niet precies, maar geeft Calmeyers uitspraken voor de ECR in eigen bewoordingen weer. Ik citeer prof. Coolen:

“Dan snijdt de voorzitter (van de subcommissie ECR) de arrestatie van overste M. aan. Hij merkt op: “In de middag van 14 mei hebben een tweetal officieren (...) Mussert willen arresteren. Toen is er geschoten. U kunt zich toch wel voorstellen, dat alles wat er gebeurd was, voor deze officieren voldoende aanleiding was om tot die arrestatie over te gaan? Kolonel Calmeyer antwoordt dat hij zich dit, gelet op het soms vreemde gedrag van overste M, wel kan voorstellen. Hij noemt nog als voorbeeld de door M gegeven opdracht om ter plaatse aangebrachte wegversperringen (K-rollen) weg te halen. Als de voorzitter reageert met de opmerking dat dit hem toch wel “een zeer positieve aanduiding van een verraadsmentaliteit lijkt, wuift Calmeyer deze gedachte echter weg. Hij wijst nogmaals op de buitengewone warhoofdigheid van Mussert, met de toevoeging: “Ik huiver om te zeggen dat hij verraad heeft gepleegd”.

Een interessante collage van prof. Coolen. Onderstaand citeer ik wat er in het verhoorverslag van de ECR letterlijk staat.

Calmeyer over het Vriesebrug incident:

“...Hij heeft o.a. tijdens de vechtwagenaanval op Dordrecht herhaaldelijk bevolen niet te schieten, omdat het Franse pantserwagens zouden zijn, terwijl het Duitse waren. Een

¹⁾ Zie verklaringen van o.a. majoor Den Boer, stafofficier van Mussert

²⁾ Zie o.a. verklaring van Calmeyer voor de ECR 40-45, pag. 542-17706

zoon van overste Boots, ik weet niet of ik goed doe, om dat te vertellen, is ook gesneuveld, eigenlijk door zijn ingrijpen. Er is een aanval gedaan (...) op een van de bruggen van Dordrecht, die verdedigd werd o.a. door de reserve luitenant Boots. Daar was een dekking gemaakt van stenen en dergelijke dingen. Die vechtwagens kwamen daar aan en de overste Mussert, die op dat punt stond, zei tegen luitenant Boots: ‘Niet schieten, het zijn Franse pantserwagens. Kijk maar.’ Toen richtte de luitenant Boots zich achter die dekking op, om er naar te kijken en op het zelfde moment gaf die pantserwagen een vuurstraal en hij viel dood neer.”

De voorzitter: Toen wist de overste dan toch wel, dat het blijkbaar Duitsers waren, na dat schot!

Calmeyer: Ja, maar desondanks heeft hij toen daarna nog opdracht gegeven om de K-rollen, dat waren van die rollen draad, die men zo kon uitrollen, om de wegen te versperren - om die op te rollen, om doorgangen te laten voor het eigen verkeer.

De voorzitter: Daarna?

Calmeyer: Ja. Dat heeft vooral, ook bij de wielrijders, zeer veel kwaad bloed gezet. De voorzitter: Dat lijkt mij toch ook wel een zeer positieve aanduiding voor een verraadsmentaliteit.”

Over de terugtocht uit Dordrecht:

Ondanks het feit dat Calmeyer in 1940 naar zijn zeggen geen positief bewijs van verraad door Mussert had aangetroffen, zei hij in het verband van de terugtocht uit Dordrecht, tegen de voorzitter van subcommissie II: ...

“Op het laatste moment ging hij tóch mee naar Papendrecht. Wanneer hij nu helemaal gebleven was, dan zou men kunnen zeggen: ‘hij wilde niet ontruimen ten einde in Duitse handen te vallen’, maar dat heeft hij niet gedaan, hij is als allerlaatste overgestoken. Ik huiver om te zeggen dat hij verraad heeft gepleegd.”³⁾

Hieruit valt niet te lezen dat Calmeyer een eventueel verraad door Mussert weg wuift, zoals prof. Coolen zegt, maar bijna het tegendeel. Calmeyer zit er duidelijk mee in de maag. Hij durft het *nét* niet aan om uit te spreken dat Mussert verraad heeft gepleegd. Dat is naar mijn mening in deze context de betekenis van “Ik huiver om..”.

De suggestie van prof. Coolen dat Mussert creperend op de vloer liggend, opzettelijk aan zijn lot werd overgelaten door Bom en Kruithof, heb ik in mijn weerwoord op zijn reactie al afdoende weerlegd.

³⁾ ECR 40-45, pag. 311-10049

Een reactie op de reactie van majoor b.d. H. Kleingeld

Om het leesbaar te houden beperk ik me in deze *reactie op een reactie* tot twee punten.

1. Majoor b.d. H. Kleingeld schrijft in zijn reactie op mijn eerste artikel: ‘In zijn publicatie van 2004, *Een geval van feitelijke insubordinatie*, wordt door prof. Coolen voornamelijk ingegaan op de rechtsgang van de zaak Bom/Kruithof.’ Aan bedoelde rechtsgang besteed ik echter slechts één pagina, van de acht. Ook stelt Kleingeld dat er in mijn arti-

kel ‘geen enkele kritische noot doorklinkt over het Vrederechtshof’. Ik vermeld inderdaad slechts dat het Vrederechtshof op last van de bezetter is ingesteld. Ik ging ervan uit dat dit de lezer voldoende duidelijkheid zou bieden. Niet waar is dat ik, zoals Kleingeld schrijft, enkele van de voor de Enquêtecommissie Regeringsbeleid 1940-1945 afgelegde verklaringen gebruik om de juistheid van het oordeel van het Vrederechtshof te adstrueren. Ik laat me in mijn artikel in het geheel niet over de juistheid of onjuistheid van het oordeel van het Vrederechtshof uit.

2. In zijn reactie op mijn tweede artikel schrijft majoor b.d. Kleingeld dat hij niet inziet dat ik - om aan te geven dat ik met hem van menig verschil - een zo venijnige en insinuerende schrijftrant nodig heb. Als ik te venijnig ben geweest, spijt me dat. Wel schokte de inhoud van het boekje van majoor b.d. Kleingeld me. Het boekje beoogt, zoals de titel zegt, een reconstructie te geven van de dood van overste Mussert. En wat zien we? Alle gebeurtenissen rond de dood worden tot in details vermeld, tot het moment waarop Mussert, door luitenant Kruithof neergeschoten, in zijn werkkamer ineenzakt. Weggelaten wordt dat, na de schoten, niemand zich meer om Mussert bekommert. Evenmin wordt vermeld dat twee officieren nog even in de werkkamer terugkeren en dat één van hen vaststelt dat overste Mussert niet dood is. Beiden verlaten echter de kamer zonder iets te ondernemen, waarna overste Mussert, zwaar gewond en hevig bloedend, geheel alleen achterblijft. Totdat Inspecteur van Politie Tienstra (die poolshoogte komt nemen) zich over hem ontfermt en (eindelijk) een arts waarschuwt. Deze arts (Folmer) laat Mussert vervolgens naar het ziekenhuis overbrengen, waar hij - na een spoedoperatie - in de late avonden overlijdt. De doodsstrijd van overste Mussert, die acht uur duurde, blijft in het boekje van majoor b.d. Kleingeld geheel buiten beeld. En waarom? Omdat, zoals Kleingeld schrijft, het ‘niet meer dan een stukje informatie is dat weinig toevoegt aan het verhaal’ en ‘er zeker geen ander licht op werpt’. Ik deel dit standpunt geenszins. Dat - na het ineenzakken van overste Mussert - zelfs niet de moeite werd genomen om te kijken of hij wel of niet dood was, staat toch ten minste op gespannen voet met de stelling van luitenant Kruithof dat hij handelde uit zelfverdediging.

Ook wordt in het boekje niets gezegd over de door de directeur van het G.E.B. tegenover inspecteur Tienstra afgelegde verklaring dat één van de twee officieren die ‘s middags het G.E.B.-gebouw binnendrongen, in de namiddag terugkeerde en, toen hij hoorde dat overste Mussert naar het ziekenhuis was overgebracht, zich hierover zeer ontevreden toonde en opmerkte: ‘De overste had moeten worden gefouilleers.’¹⁾ Deze verklaring schreeuwt toch om een reactie.

G.L. Coolen

¹⁾ In het verslag, dat vele tikfouten bevat, staat inderdaad: ‘gefouilleers’.

Auteursaanwijzingen

Bijdragen voor het Militair Rechtdelijk Tijdschrift worden aangeleverd op schrift alsmede zo mogelijk op diskette met gebruikmaking van het WP-programma of Microsoft Word. Auteurs worden verzocht om de volgende richtlijnen in acht te nemen:

- Géén afbreekstreepjes gebruiken.
- Geen tabs, inspringingen of verschillende lettertypes gebruiken.
- Geen hele woorden in kapitalen, zoals NASCHRIFT e.a. gebruiken.
- Zo weinig mogelijk 'opmaken' van de tekst, doch zoveel mogelijk achter elkaar door typen. Slechts bij het begin van een nieuwe alinea 'Enter' gebruiken.

REDACTIECOMMISSIE:

Voorzitter	Mr. <i>A.C. Zuidema</i> , Brigade-generaal b.d. van de Militair Juridische dienst;
Secretaris/penningmeester	Mr. <i>J.F. Stinissen</i> , Luitenant-kolonel van de Militair Juridische Dienst;
Leden:	
voor de Koninklijke Landmacht:	Mr. <i>A.J. Ruysendaal</i> , Kolonel van de Militair Juridische Dienst;
voor de Koninklijke Luchtmacht:	Mr. <i>P.T. Hebly</i> , Kolonel van de Koninklijke Luchtmacht;
voor de Koninklijke Marine:	Mr. <i>W.E. Louwerse</i> , Kapitein ter zee;
voor de Koninklijke Marechaussee:	Mr. <i>C.P.C. Kuijs</i> , Kolonel der Koninklijke Marechaussee;
voor de Bestuursstaf:	Mr. <i>J.J. Buirma</i> , Hoofd Afdeling Bestuurs-, Straf- en Tucht recht van de Directie Juridische Zaken, Ministerie van Defensie; Mr. <i>R. in het Veld</i> , Brigade-generaal van de Militair Juridische Dienst, Hoofd Militair Juridische Dienst Krijgsmacht;
Prof. Dr. <i>T.D. Gill</i>	Bijzonder hoogleraar in het militaire recht aan de Universiteit van Amsterdam en Universitair hoofddocent bij het Volkenrechtelijk Instituut van de Universiteit Utrecht;
Mr. <i>R. van den Heuvel</i> ,	Vice-president en voorzitter van de Militaire Kamer van het Gerechtshof Arnhem;
Prof. Mr. <i>Th. A. de Roos</i> ,	Advocaat en Procureur, hoogleraar Straf- en Strafprocesrecht aan de Universiteit van Tilburg;
Mr. <i>W.J. Schmitz</i> ,	Hoofd Beleidsondersteuning Bijzondere Regelingen Defensie van ABP;
Mr. <i>G.F. Walgemoed</i> ,	Kolonel b.d. van de Militair Juridische Dienst
Adres van de Redactiecommissie:	Koningin Wilhelminalaan 50, 2264 BN Leidschendam

VASTE MEDEWERKERS:

Prof. Mr. <i>GL. Coolen</i> , Schout bij nacht b.d., em. hoogleraar in het militaire recht aan de Universiteit van Amsterdam;
Prof. Dr. <i>R.A. Lawson</i> , hoogleraar Rechten van de mens en Integriteit van het individu aan de Universiteit Leiden.
Dr. <i>M. Boot-Matthijssen</i> , wetenschappelijk medewerker verbonden aan het Nederlands Instituut voor Internationale Betrekkingen 'Clingendael'.

WIJZE VAN UITGAVE:

Het M.R.T. verschijnt tien keer per jaar.

De prijs per jaargang bedraagt met ingang van 1-1-2003 € 36,75. Men abonneert zich bij Sdu Klantenservice Uitgevers, Postbus 20014, 2500 EA Den Haag. tel.: 070-378 9880, fax: 070-378 9783, e-mail: sdu@sdu.nl, of bij zijn boekhandelaar. De prijs van losse afleveringen bedraagt € 3,95. Verzamelbanden zijn verkrijgbaar tegen de prijs van € 25. Auteurs van bijdragen van meer dan één pagina ontvangen een vergoeding van € 35 p.p., tot een maximum € 230 per aflevering, benevens vijf presentexemplaren van de desbetreffende aflevering. Het auteursrecht wordt met de publicatie overgedragen aan de Staat der Nederlanden.

Wij verwerken uw gegevens voor de uitvoering van de (abonnements)overeenkomst en om u van informatie te voorzien over Sdu Uitgevers bv en zorgvuldig geselecteerde andere bedrijven. Als u geen prijs stelt op deze informatie, kunt u dit schriftelijk melden bij Sdu Klantenservice, postbus 20014, 2500 EA Den Haag. Voor informatie over onze leveringsvoorwaarden kunt u terecht op www.sdu.nl. Abonnementen gelden voor minimaal één jaar. Adreswijzigingen kunt u doorgeven aan Sdu Servicecentrum Uitgevers. Zij die het M.R.T. van rijkswege verstrekt krijgen, dienen zich voor kennisgeving van adreswijzigingen te wenden tot het hoofd van de sectie juridische zaken van het krijgsmachtdeel waartoe zij behoren.

Die tijdschrift, sedert mei 1903 verschenen onder de titel "Militaire Jurisprudentie", wordt sedert juli 1905, met onderbreking van juli 1943 tot januari 1946, uitgegeven onder de titel "Militair Rechtelijk Tijdschrift"